

**Raport podsumowujący
spotkania badawcze
w podregionach GZM
i z przedstawicielami
katowickich i sosnowieckich
instytucji kultury**

**KTW_
GZM_
2029**

Spis treści

Wstęp/metodologia	3
Konsultacje metropolitalne – warsztaty	5
→ Gliwice	5
→ Sosnowiec	14
→ Katowice	20
→ Tychy	27
→ Bytom	33
Konsultacje z przedstawicielami katowickich instytucji kultury – warsztat	39
Konsultacje z przedstawicielami sosnowieckich instytucji kultury – warsztat	48
Rekomendacje	51
zał. 1. List otwarty Forum Ludzi Kultury w Gliwicach	57

**KTW_
GZM_
2029**

autorzy raportu: Łukasz Dziuba, Aleksander Lysko
korekta: Aneta Iwan
projekt: Anna Kaleta
maj 2023

Zrealizowano z udziałem środków finansowych z budżetu Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

Wstęp/metodologia

Rozpoczął się proces konsultacji metropolitalnych do opracowania aplikacji miasta Katowice we współpracy z Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolią do ESK 2029. Proces koordynowany jest przez Katowice Miasto Ogrodów – Instytucję Kultury im. Krystyny Bochenek.

Ma on celu dostarczenie wiedzy i inspiracji do przygotowania aplikacji konkursowej do ESK 2029 – to jego podstawowy cel. Kolejnym celem jest zmapowanie zasobów i potencjałów do pracy na rzecz polityki kulturalnej na poziomie GZM, czyli w pięciu jej podregionach (bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki, oraz tyski). Niezależnie od tych spotkań odbyły się dwa inne, na które zostali zaproszeni przedstawiciele sosnowieckich i katowickich instytucji kultury – środowisk liderujących procesowi aplikacji o ESK 2029.

Aktualnie nie istnieje model budowania polityki kulturalnej na poziomie metropolitalnym, zatem aplikacja konkursowa do programu ESK 2029 jest sprzyjającą okolicznością, by podjąć dyskusję i spróbować wypracować nowe ramy współpracy i komunikacji aktorów sektora kultury 41 miejscowości wchodzących w skład GZM.

Proces budowania partnerstwa i sieci współpracy na rzecz szeroko rozumianej kultury w ramach Metropolii jest daleko bardziej rozbudowany niż wspomniany na samym początku cel – wypracowania treści i obszarów inspiracji dla aplikacji ESK 2029. Pierwszy etap prac, czyli zbudowanie aplikacji konkursowej, zakończy się 15 września 2023 roku.

Proces konsultacji metropolitalnych to cykl przynajmniej siedmiu spotkań ze środowiskiem aktorów kultury realizowanych w podregionach GZM. Harmonogram tych spotkań to:

- spotkanie w podregionie gliwickim
- spotkanie w podregionie sosnowieckim
- spotkanie w podregionie katowickim
- spotkanie w podregionie bytomskim
- spotkanie w podregionie tyskim
- spotkanie z przedstawicielami katowickich instytucji kultury
- spotkanie z przedstawicielami sosnowieckich instytucji kultury

Każde ze spotkań w podregionach realizowane było w podobnym formacie warsztatu opartego na jednolitej strukturze metodologicznej. Celem warsztatów była:

- analiza potencjału podregionów w kontekście: indywidualnym, organizacyjnym (instytucja, organizacja), lokalnym, regionalnym z uwzględnieniem aktualnego i oczekiwanego stanu sieci powiązań (współpracy, kooperacji, konkurencji ew. innych)

- analiza zasobów i potencjału (rozwoju) sieci obecności podregionów w wymiarze międzynarodowym (europejskim)
- eksploracja badawcza obszarów interwencji ESK w Katowicach i Metropolii
- eksploracja badawcza w obszarze systemu współpracy w GZM na rzecz kultury poza ESK
- eksploracja badawcza w obszarze systemu współpracy w GZM na rzecz kultury w ramach ESK

Każdorazowo przebieg spotkania dostosowany był do indywidualnej sytuacji, która wynikała z bardzo różnorodnego charakteru uczestników warsztatów oraz warunków występujących w poszczególnych podregionach, a nawet miejscowościach, z których przedstawiciele podregionów pochodzili.

Spotkania z przedstawicielami katowickich i sosnowieckich instytucji kultury posiadały zarówno element wspólny, jak i odrębny – uwzględniający specyfikę i kontekst lokalny.

Każde ze spotkań posiada swoje tekstowe podsumowanie, w którym zawarte są istotne treści i zalecenia. Niezależnie od tych podsumowań, w rekomendacjach znajdujących się na końcu dokumentu, ujęte są globalne sugestie wskazujące na narzędzia, idee czy metody odpowiadające na zdiagnozowane wyzwania sektora kultury w badanym środowisku.

Konsultacje metropolitalne – warsztaty

Gliwice

PODREGION GLIWICKI: Gliwice, Gierałtowiec, Knurów, Pilchowice, Pyskowice, Rudziniec, Sośnicowice, Zabrze

- Pierwsze ze spotkań odbyło się w dniu **4 kwietnia 2023 r.** w Gliwicach w Domu Pamięci Żydów Górnośląskich, które jest oddziałem terenowym Muzeum w Gliwicach. Gliwice są stolicą podregionu gliwickiego.
- Oprócz uczestników z miasta Gliwice (dominująca frekwencja), pojawili się przedstawiciele następujących miejscowości: Knurów, Zabrze, Ligota Łabędzka (gm. Rudziniec), Stanica (gm. Pilchowice).
- W spotkaniu nie uczestniczyli przedstawiciele gmin podregionu gliwickiego: Gierałtowiec, Pyskowice oraz Sośnicowice.

Spotkanie badawcze rozpoczęło się od autoprezentacji zespołu z Katowice Miasto Ogrodów – Instytucji Kultury im. Krystyny Bochenek, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonymi przez zewnętrznych ekspertów zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez cały okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

Pierwszym elementem warsztatu było zarysowanie szerszej perspektywy, w której GZM pragnie zidentyfikować zasoby i potencjały środowisk sektorów kultury w 41 miejscowościach wchodzących w skład GZM i podzielonych na 5 podregionów. Proces ten rozpoczyna się przy okazji starań o tytuł ESK 2029, jednak aby był skuteczny, powinien być kontynuowany w przyszłości. Zapowiedzią kontynuacji tego procesu jest zamówione przez Metropolię badanie jakości życia mieszkańców 41 miejscowości GZM celem zbudowania wiedzy o potrzebach, oczekiwaniach, potencjale i możliwościach mieszkańców Metropolii i szeroko rozumianych aktorów kultury w Metropolii. Proces badawczy wraz z efektami badań będzie miał swoje podsumowanie pod koniec 2023 roku – czyli już po złożeniu aplikacji o ESK 2029.

Efekty badań będą dostępne dla wszystkich chętnych w Metropolii i dla samej Metropolii. Już teraz, jako uczestniczący w projektowaniu procesu budowy systemu metropolitalnej polityki kulturalnej opartej m.in. na staraniach o tytuł ESK 2029, rekomendujemy

kontynuowanie tego procesu w dialogu i przy aktywnym udziale ekspertów i społeczności lokalnych identyfikowanych w trakcie konsultacji metropolitalnych oraz procesu badawczego realizowanego w całej GZM.

Ta szersza perspektywa i obietnica współpracy ze środowiskami kultury była jednocześnie zaproszeniem do wypracowania konkretnych efektów w drugiej części warsztatu, które mogą stanowić inspirację dla aplikacji konkursowej ESK 2029.

Ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co posiadam, a czego nie posiadam, aby w pełni uczestniczyć/włączyć się/ tworzyć ESK 2029:

- a. indywidualnie
- b. w organizacji/instytucji, którą reprezentuję
- c. jako społeczność, której jestem członkiem

Uczestnicy najpierw odpowiadali na powyższe pytania w pracy indywidualnej, bez konsultacji ze sobą. Po kilku minutach poproszeni zostali o połączenie się w pary i wstępne przedyskutowanie między sobą efektów pracy indywidualnej. W ostatnim etapie pracy grupowej uczestnicy zostali połączeni w zespoły maksymalnie czteroosobowe, których zadaniem było wypracowanie syntezy stanowisk indywidualnych i w duetach.

Efektom prac zespołów było pięć stanowisk. W trakcie podsumowania prac uczestnicy warsztatu proszeni byli, by zwracali uwagę przede wszystkim na różnice w efektach prac zespołów starając się je rozwinąć, a nie skupiali się na omawianiu tego, co już było powiedziane – celem zbudowania możliwie szerokiej bazy informacji w omawianym temacie. Poniżej zestawienie efektów prac poszczególnych zespołów wraz z ich omówieniem:

zespół 1.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none">• sieci kontaktów• motywacja• wiedza o regionie	<ul style="list-style-type: none">• kompetencje językowe
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none">• potencjał (zasoby ludzkie)	<ul style="list-style-type: none">• brak wolności od polityki

społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • tożsamość – ewentualnie tożsamości 	<ul style="list-style-type: none"> • niska mobilność • duże rozproszenie • historyczne zróżnicowanie (wciąż żywe) • brak przepływu międzypokoleniowego
--------------	--	--

zespół 2.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • świadomość lokalna • zainteresowanie historią • gotowość do działania 	<ul style="list-style-type: none"> • brak kompetencji formalno-prawnych • ograniczone zasoby czasowe
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie w aktywizmie kulturalnym • wysokie kompetencje komunikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • trudności we współpracy z instytucjami kultury
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • usieciowienie • infrastruktura 	<ul style="list-style-type: none"> • brak koordynacji

zespół 3.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • warsztat • wiedza, doświadczenie • kontakty, pomysły i jeszcze na razie chęci 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wiedzy o działaniach miasta (procedury)
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • współpracownicy • portfolio (historia) • zaufanie społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> • finanse • wsparcie i zrozumienie decydentów
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • chęć doskonalenia • oddźwięk społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> • brak finansów • brak narzędzi • utrudniony dostęp do infrastruktury wspólnej • brak spójnego systemu informowania i zbierania informacji • brak klientów

zespół 4.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • know-how - fotografia, teatr, film, eventy • pomysły 	<ul style="list-style-type: none"> • czas • pieniądze • zaufanie do decydentów
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • zasoby: ludzkie, sprzętowe, kontakty • potencjał 	<ul style="list-style-type: none"> • brak pomocy prawnej
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • ruchy społeczne • kompetencje 	<ul style="list-style-type: none"> • zaufanie do decydentów • brak wsparcia dla projektów alternatywnych

zespół 5.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • języki • doświadczenie • umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> • zasięgi • skuteczność komunikacji • docenienie
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • możliwości finansowania 	<ul style="list-style-type: none"> • inkluzywność (braki zasobów umiejętności) • finansowanie • skuteczna (widoczna) współpraca w sektorze kreatywnym
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • zaangażowanie • różnorodność • świadomość 	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie sprawstwa • potrzeba obcowania z kulturą (wśród ludzi)

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie prac zespołów dążących do wypracowania syntez prac indywidualnych i w duecie. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie podsumowania wiele przywoływanych tematów wzbudzało grupową dyskusję, a efekty tych prac – działań zespołowych i dyskusji w trakcie przedstawiania stanowisk zespołów – warto skondensować w poniższym podsumowaniu.

1. Przebieg spotkania zarysował rozdźwięk pomiędzy tym, co jest perspektywą oddolną ludzi związanych z nieinstytucjonalną kulturą w mieście Gliwice a tym, jak postrzegana jest kultura instytucjonalna. Rozdźwięk ten, zdaniem części uczestników warsztatu, zaczyna się od nierównego finansowania (promującego podmioty w strukturze samorządu), a kończy na merytorycznych różnicach programowych.

Rozdźwięk ten to powszechna sytuacja w sektorze kultury, który bardzo często jest niedofinansowany – tak na poziomie instytucjonalnym, jak i szczególnie w obszarze inicjatyw społecznych, oddolnych. Tytuł Europejskiej Stolicy Kultury może być przyczynkiem zarówno do dyskusji w tym zakresie, ale przede wszystkim okazją do zaprezentowania konkretnych rozwiązań systemowych, które powinny być wypracowane w drodze dialogu – z silnym uwzględnieniem właśnie tej strony społecznej, która tak licznie pojawiła się na spotkaniu w Gliwicach.

W przypadku kształtowania polityki kulturalnej na poziomie Metropolii to też otwarcie nowego rozdziału odpowiedzialności struktury GZM, która powinna możliwie mocno zaangażować aktorów sektorów kultury w miejscowościach GZM, by budować rozwiązania realnie potrzebne społecznościom Metropolii.

2. Środki finansowe – uczestnicy warsztatu niejednokrotnie podkreślali silną dysproporcję pomiędzy środkami finansowymi przeznaczonymi dla aktorów instytucjonalnych, a tymi, które dostępne są dla inicjatyw oddolnych.

Warto, by budowanie relacji ze społecznościami lokalnymi silnie angażującymi się i angażowanymi poprzez działania kulturowe było tematem, który będzie pogłębiany w ramach programowania Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Metropolii. Ważna jest tutaj zarówno warstwa merytoryczna, ideologiczna jak i – a może przede wszystkim – narzędziowa, wdrożeniowa.

Europejska Stolica Kultury dla Katowic i Metropolii to póki co niewiadoma dla uczestników warsztatu, szczególnie w kontekście podjęcia tego tematu przez Metropolie, która nie jest postrzegana przez uczestników badania jako organizacja interweniująca w obszarze polityki kulturalnej. Większość doświadczeń w tym obszarze uczestnicy badania opierają na relacji z samorządem lub operatorami programów grantowych na poziomie regionalnym/ogólnopolskim.

3. Uczestnicy zgodnie, bardzo pozytywnie oceniali oddolne środowisko sektora kultury związanego z miastem Gliwice. Silna pozytywna ocena wyrażona była też przez uczestników warsztatu niezwiązanych na co dzień z miastem Gliwice.

Dobrze ocenione zostały: doświadczenie, kreatywność, kompetencje, bogata sieć kontaktów, know-how, wysoka świadomość realizowanych działań.

Jako deficytowe wskazano m.in. umiejętności językowe, które w kontekście Europejskiej Stolicy Kultury mogą mieć istotne znaczenie – np. przy realizacji działań międzynarodowych lub dedykowanych obcokrajowcom.

4. Dobra ocena działań prezentowanych przez organizacje i niektóre instytucje kultury z Gliwic wystawiona przez przedstawicieli pozostałych miejscowości podregionu gliwickiego. Warto, by obszar ten był brany pod uwagę w trakcie tworzenia

przepływów sektorowych pomiędzy poszczególnymi społecznościami Metropolii i ekspertami związanymi z konkretnymi miejscowościami i podregionami.

Wymiana know-how, stymulowanie obiegu informacji, wiedzy i kompetencji, czy też koordynacja oferty na poziomie poszczególnych miejscowości i Metropolii to tylko niektóre zadania, które zarysowujące się w obszarze interwencji Metropolii – w tym przy okazji starań o ESK 2029.

5. To właśnie niewystarczająca koordynacja działań kulturowych była bardzo silnie komunikowana przez uczestników warsztatu na poziomie miejskim – gliwickim. Problem ten jest jednak bardzo powszechnie występującym zjawiskiem w sektorze kultury. Dobrą praktyką, która zdaniem ekspertów poprawnie odpowiada na to wyzwanie jest przypadek Krakowa i Krakowskiego Biura Festiwalowego.

Warto, by przykład ten stanowił inspirację dla zbudowania rozwiązań na poziomie poszczególnych miejscowości, podregionów czy też całej Metropolii. Konkretny obszar odpowiedzialności takiej koordynacji powinien jednak być szczegółowo dopracowany, ponieważ skala interwencji na poziomie miejscowości, podregionów i całej Metropolii może wymagać zastosowania całkowicie różnych modeli interwencji.

6. Uczestnicy dostrzegali pozytywne aspekty różnorodności kulturowej na poziomie miasta, a także doceniali (inny) wymiar tej różnorodności w Metropolii – w tym różnorodności tożsamościowej, historycznej. Potencjał ten może być inspiracją dla narracji Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Metropolii, ale też obszarem ryzyka antagonyzowania się mieszkańców poszczególnych miejscowości i podregionów.

Kolejne warsztaty i działania badawcze powinny eksplorować ten temat pod kątem szans i zagrożeń dla ESK, a ewentualne działania podejmowane przez zespół przygotowujący aplikację powinny realnie odwoływać się do tej diagnozy.

7. W dyskusji grupowej silne emocje wzbudził postulat „wolności od polityki”. W tym obszarze pojawiały się przykłady problemów utrzymania długofalowej współpracy z mecenasami działań kulturowych i oświatowych związanych z sektorem publicznym. Każda zmiana polityczna i/lub ideologiczna wiąże się, zdaniem uczestników spotkania, z dużym ryzykiem utraty stabilności finansowania działań – najczęściej w perspektywie kolejnego roku jej finansowania, ale czasem umowy rozwiązywane są nawet w krótszej perspektywie. Warto rozważyć, by system współpracy w obszarze kultury w GZM skupiał się na wypracowaniu rozwiązań, które pozwalałyby funkcjonować oddolnym inicjatywom i organizacjom w dłuższym horyzoncie czasowym niż rok budżetowy – tak, by zwiększyć szanse na skuteczne wypracowanie efektów jakościowych, które niejednokrotnie trudno zamknąć w perspektywie wskaźników ilościowych.

ćwiczenie 2.

Po dyskusji zwięzającej efekty pierwszej części warsztatu uczestnicy zostali poproszeni o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co działa, a co nie działa we współpracy/współtworzeniu sieci kultury (formalnie i nieformalnie) w:

- a. miejscowości, w której działam
- b. w miejscowościach wchodzących w skład GZM, a w ostateczności będących nawet POZA GZM

Po indywidualnej refleksji uczestnicy zabierali głos w ramach swobodnej dyskusji, w której prowadzący warsztaty moderowali jej przebieg i zapisywali efekty na flipcharcie. Poniżej zestawienie odpowiedzi zapisanych w trakcie warsztatu:

co działa	co nie działa
<ul style="list-style-type: none">• Biblioteka w Gliwicach• Nieformalny obieg między ludźmi• Ultramaryna• Amatorski ruch chóralny• Obecność kolekcjonerów/pasjonatów oraz izb regionalnych• Wsparcie twórców• Lokal na kulturę (w Katowicach)	<ul style="list-style-type: none">• Brak monitoringu mediów i moderacji treści – dużo hejtu w lokalnych mediach• Włączenie uczestnictwa w kulturze• Hermetyczna informacja• Informacja o kulturze w GZM• Centralny hub informacyjny o ofercie – nie powielanie, ale koordynacja• Nierównomierne finansowanie• Nieporozumienie dot. dostępu do „kultury wysokiej”• Zarządzanie dorobkiem „kolekcjonerów” – prawne ograniczenia• Zagrożenie zmarnowania potencjału ludzkiego• Pielęgnowanie• Wyłąpywanie twórców• Różne polityki kulturalne (Marszałek, JST)

1. Uczestnicy wskazali liczne dobre i złe przykłady zarówno ze sfery działań instytucjonalnych, jak i nieinstytucjonalnych – bogatą wiedzę i doświadczenie uczestników badania warto wykorzystywać w procesie budowania aplikacji ESK 2029 i polityki kulturalnej na poziomie Metropolii i podregionów.

Osoby budujące lokalne instytucjonalne i pozainstytucjonalne inicjatywy oparte na kulturze to eksperci, których warto włączać w kształtujące się metropolitalne procesy kulturowe na przejrzystych zasadach, pozwalając odpowiednio wynagrodzić ich wkład i pracę. Ich wiedza, doświadczenie i zaangażowanie to czynniki, które

umożliwią sprawniejsze budowanie metropolitalnego systemu polityki kulturalnej, w tym rozwiązań czerpiących i/lub opartych na staraniach o tytuł ESK 2029.

2. Większość dyskusji podejmowanych w trakcie podsumowania odnosiło się do realiów gliwickiego systemu organizowania polityki kulturalnej – doświadczenia na tym poziomie są jednak podobne w różnych jednostkach samorządu terytorialnego. Programując aplikację ESK 2029 warto brać pod uwagę wnioski płynące z tych doświadczeń.
3. Dostrzeżony został bardzo pozytywny potencjał dorobku podmiotów gliwickich, rezydujących w najbliższym środowisku i stanowiących przykłady dobrych praktyk, na których mogą wzorować się mniejsze miejscowości i podmioty – zarówno z podregionu gliwickiego jak i patrząc szerzej – z Metropolii.
4. Wciąż niedoceniany i trudny do oszacowania jest potencjał prywatnych kolekcjonerów i pasjonatów, którzy są w posiadaniu znakomitych zasobów świadczących o unikatowości kulturowej podregionu gliwickiego – brak jednak wystarczającego know-how, zgodnie z którym w ramach przepisów prawa i w odpowiednim standardzie można by wspierać na poziomie instytucjonalnym tego typu osoby i podmioty.
5. Uczestnicy wskazali na pozytywnie funkcjonującą sieć amatorskiego ruchu chóralnego, która organizuje się w sposób oddolny, i w zadowalający sposób realizuje swoją misję. Wiele takich ruchów oddolnych rzeczywiście poprzez samoorganizację osiąga dość dobry standard pracy, jednak na pewnym poziomie, ze względu na skalę funkcjonowania, niezbędne jest wsparcie instytucjonalne (budżetowe, programowe, infrastrukturalne itp.), którego tego typu sieciom brakuje.
6. Jeden z uczestników spotkania, jako bardzo wyrazisty przykład trudnych warunków, w których funkcjonują w aktualnym systemie osoby zaangażowane w budowanie inicjatyw oddolnych, wskazał przykład szkół stowarzyszeniowych, które „nagle” odcinane są od finansowania.
7. Narzędzia i system wsparcia inicjatyw kulturowych i społecznych często związane z perspektywą finansową roku budżetowego jednostek samorządu terytorialnego – to ogromne wyzwanie dla budowania stabilnych, długofalowych programów zapewniających z jednej strony konkretne propozycje odbiorcom, a z drugiej stabilność dla realizatorów tego typu oferty, a szerzej – rozbudowanych programów działania.

8. Ponadto uczestnicy złożyli propozycję, by do efektów warsztatu dołączyć dwa stanowiska, które wytworzone zostały na poziomie lokalnym niezależnie od realizowanego procesu konsultacyjnego:
- Stanowisko jednego z uczestników warsztatu w formie wiadomości e-mail udostępnionej wszystkim obecnym na spotkaniu. Postulaty z przekazanej wiadomości znajdują swoje odzwierciedlenie w efektach prac grupowych, gdyż autor wiadomości aktywnie uczestniczył w pracach indywidualnych i grupowych.
 - Stanowisko lokalnego oddolnego środowiska sektora kultury pn. „Forum Ludzi Kultury”. List otwarty tego środowiska swoim zakresem wykracza poza inicjatywę ESK 2029 i dokumentuje obecność silnej reprezentacji oddolnych liderów lokalnej społeczności, którym sektor kultury i sektory kreatywne w Gliwicach są bliskie.
9. Warto wczytać się w postulaty tego środowiska, które dołączone zostały do raportu jako załącznik nr 1. – stanowi to uzupełnienie diagnozy realizowanej na etapie spotkań badawczych. Jednym z ważniejszych postulatów listu jest przywołanie konieczności podjęcia działań na rzecz decentralizacji aktywności kulturowych w Gliwicach i dostrzeżenie w tym kontekście peryferiów miasta. To ciekawa idea, która może mieć odzwierciedlenie w ESK 2029 z uwzględnieniem realiów GZM.

Sosnowiec

PODREGION SOSNOWIECKI: Sosnowiec, Będzin, Bobrowniki, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Mierzęcice, Psary, Siewierz, Sławków, Wojkowice

- Kolejne ze spotkań odbyło się **5 kwietnia 2023 r.** w siedzibie Miejskiego Klubu im. Jana Kiepury w Sosnowcu. Sosnowiec jest stolicą podregionu sosnowieckiego.
- Na spotkaniu pojawili się przedstawiciele miast Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza oraz Sławków. W spotkaniu nie uczestniczyli reprezentanci pozostałych miast i gmin podregionu – Będzina, Bobrownik, Czeladzi, Mierzęcic, Psar, Siewierza i Wojkowic.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się zgodnie ze schematem poprzedniego – od autoprezentacji zespołu z Katowice Miasto Ogrodów, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonych przez zewnętrznych ekspertów, zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez cały okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co posiadam, a czego nie posiadam, aby w pełni uczestniczyć/włączyć się/tworzyć ESK 2029:

- a. indywidualnie**
- b. w organizacji/institucji, którą reprezentuję**
- c. jako społeczność, której jestem członkiem**

Uczestnicy najpierw odpowiadali na powyższe pytania w pracy indywidualnej, bez konsultacji ze sobą. Po kilku minutach poproszeni zostali o połączenie się w pary i wstępne przedyskutowanie między sobą efektów pracy indywidualnej. W ostatnim etapie pracy grupowej uczestnicy zostali połączeni w zespoły maksymalnie czteroosobowe, w których zadaniem było wypracowanie syntezy poszczególnych stanowisk indywidualnych i w duetach.

Efektom prac zbiorowych były trzy stanowiska różnorodnych zespołów. W trakcie podsumowania prac uczestnicy warsztatu proszeni byli, by zwracali uwagę przede wszystkim na różnice w efektach prac zespołów, starając się je rozwinać, a nie skupiali

się na omawianiu tego, co już było powiedziane – celem zbudowania możliwie szerokiej bazy informacji w omawianym temacie. Poniżej zestawienie efektów prac poszczególnych zespołów wraz z ich omówieniem:

zespół 1.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • sieci kontaktów • kompetencje • wiedza • doświadczenie • relacje 	<ul style="list-style-type: none"> • brak czasu • brak dostatecznych kompetencji językowych
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • potencjał organizacyjny i kadrowy • zasoby lokalowe i sprzętowe • doświadczenie • sieć kontaktów 	<ul style="list-style-type: none"> • niski budżet • ograniczenia infrastruktury (zasoby lokalowe) • zła komunikacja publiczna (Sosnowiec)
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • silne poczucie lokalnej tożsamości • aktywni mieszkańcy • zainteresowanie historią regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • brak edukacji i kompetencji kulturalnej utrudniający uczestnictwo w kulturze • brak wiedzy nt. Metropolii i wiedzy o ESK i profitów z jej osiągnięcia • historyczne animozje

zespół 2.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • kompetencje • kontakty • doświadczenie • ciekawość i zaangażowanie • ograniczona czasowa perspektywa 	<ul style="list-style-type: none"> • zasoby finansowe • przepracowanie
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • wiedza • kontakty ze środowiskiem twórców i odbiorców • zasoby • zespół • przestrzeń 	<ul style="list-style-type: none"> • finanse • zasoby ludzkie • doświadczenie w organizacji o skali ESK • przestrzeń • zaplecze techniczne

społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • duże środowisko twórców • tradycja ruchów artystycznych • świadomość lokalnej historii • duża społeczność odbiorców • regionalna tożsamość 	<ul style="list-style-type: none"> • wykluczenie komunikacyjne • wykluczenie finansowe • wykluczenie kulturowe • brak promocji kultury (oferty) • baza hotelowa i restauracyjna • brak kultury wynagradzania artystów • mały rynek sztuki (Sosnowiec)
--------------	--	--

zespół 3.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • wartości (materialne/niematerialne) 	<ul style="list-style-type: none"> • nieznanostwo godki
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • infrastruktura • cele statutowe 	<ul style="list-style-type: none"> • polityka kulturalna lokalnych wladz (samorzad, marszatek) • niestabilnosc decyzyjna • finanse • dostepnosc dla osob z niepełnosprawnościami
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • odrębność kulturowa • duża ilość mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • nieznanostwo idei ESK • problemy komunikacyjne

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie prac zespołów dążących do wypracowania syntez prac indywidualnych i w duetach. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie podsumowania wiele przywoływanych tematów wzbudzało grupową dyskusję, a efekty tych prac – działań zespołowych i dyskusji w trakcie przedstawiania stanowisk zespołów – warto skondensować w poniższym podsumowaniu.

1. Antagonizmy między Górnym Śląskiem a Zagłębiem wciąż są obecne w życiu społeczno-kulturalnym regionu. Ich skala jest niewspółmiernie mniejsza niż jeszcze kilkanaście, kilka lat temu. Odnosi się także wrażenie, że posługiwanie się stereotypami między kulturowo odmiennymi społecznościami jest aktualnie coraz mniej popularne i coraz mniej osób posługuje się nimi. Nie zmienia to faktu, że – także na wydarzeniach wysokiej rangi – wciąż obecne są zjawiska przeciwstawiające Górny Śląsk Zagłębiu i podkreślające znaczenie pochodzenia osób. To w konsekwencji rodzi czy podsycza nieufność, nawet jeśli przejawia się ona w żartach.
2. Odrębność kulturowa Zagłębia uznawana jest jako ubogający walor i zasób i nie powinna być stawiana w kontrze do górnośląskości, a raczej jako równoważny byt. Jednocześnie zwraca się uwagę, że jeśli zdecydowano by się na wykorzystanie

wspomnianych antagonizmów w sposób twórczy, z zachowaniem wzajemnego szacunku, mogłyby one stać się sprawczą siłą napędową do tworzenia kreatywnych wizji i działań urozmaicających ofertę kulturalną regionu. W tym kontekście region rozumiany jest także jako część wspólnoty regionów w Unii Europejskiej.

3. Uwzględniając starania miasta Katowice i GZM o ESK winno się raczej korzystać i czerpać z odmiennych historycznych i kulturowych odniesień, dla urozmaicenia i podkreślenia różnorodności tkwiącej w GZM. „Jedność w różnorodności” jawi się jako potencjalny motyw określający status zróżnicowania gmin wchodzących w skład GZM. Możliwe także, że stanie się on ideą przewodnią w aplikacji do ESK 2029.
4. Starania o ESK 2029 powinny ponadto uwzględniać egalitaryzm na wielu polach – m.in. dostępu do oferty kulturalnej, ujednocionej komunikacji o inicjatywie ESK 2029 (Katowice z zapleczem GZM), dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w wielu przejawach życia publicznego itp.
5. GZM w świadomości mieszkańców jawi się przeciętnie i głównie jako koordynator transportu zbiorowego w regionie. Poza tym funkcja GZM nie jest specjalnie znana. Starania o ESK wraz z licznymi miejscowościami wchodzącymi w skład GZM to wielkie wyzwanie. Co uczynić, aby ESK 2029 i proces przygotowywania się do niej, a później realizacji działań (bez względu na ostateczne powodzenie aplikacji), stał się udziałem wszystkich gmin i miejscowości GZM, a nie tylko liderów aplikacji – Katowice i Sosnowca? Jak zapewnić proporcjonalne korzyści i zyski dla wszystkich zaangażowanych środowisk w procesie współtworzenia aplikacji ESK 2029, a szerzej polityki kulturalnej GZM? Jak wzmocnić identyfikację gmin i miejscowości GZM z samą Metropolią wykorzystując narzędzia kulturotwórcze? Jak zaplanować ten proces i jak go wdrażać? Co może być w tym pomocne, co będzie przeszkadzać? W skrócie - co uczynić, aby w GZM objawiła się wspólnota interesów w kontekście działalności kulturalnej? I czy to jest w ogóle możliwe? Na te pytania w najbliższej przyszłości należy poszukiwać odpowiedzi.
6. Jeśli wspomniany proces ma być traktowany poważnie i być przedmiotem refleksji decydentów w GZM czy gronie osób opracowujących aplikację ESK 2029, już teraz wyłania się ku temu sposobność. Spotkania w podregionach z lokalnymi ekspertami w dziedzinie kultury dały nie tylko sugestie i rozwiązania, ale także wytknęły słabości. Szczególnie te związane z prowadzeniem konsultacji społecznych czy partycypacyjnych metod komunikacji społecznej. Uruchomiona w podregionach dyskusja, w oczach uczestników spotkania, powinna być kontynuowana, szczególnie biorąc

pod uwagę długofalowe plany rozwoju sektora kultury w GZM. Inicjowanie co rusz nowych obszarów refleksji na tematy ważne dla aktywistów kulturowych (w konkretnym zakresie tematycznym) często po uzyskaniu pozornych efektów, wrażenie braku kontynuacji, wzmacnia irytację i niezadowolenie wśród uczestników takich spotkań, wskazujących na krótkofalową perspektywę.

ćwiczenie 2.

Po dyskusji zwięzającej efekty pierwszej części warsztatu uczestnicy zostali poproszeni o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co działa, a co nie działa we współpracy/współtworzeniu sieci kultury (formalnie i nieformalnie) w:

- a. miejscowości, w której działam
- b. w miejscowościach wchodzących w skład GZM, a w ostateczności nawet poza GZM

Po indywidualnej refleksji uczestnicy zabierali głos w ramach swobodnej dyskusji, w której prowadzący warsztaty moderowali jej przebieg i zapisywali jej efekty na flipcharcie. Poniżej zestawienie odpowiedzi zapisanych w trakcie warsztatu:

co działa	co nie działa
<ul style="list-style-type: none"> • Forum Animatorów Kultury Województwa Śląskiego • Indywidualne relacje (formalne i nieformalne) • Centrum Aktywności Obywatelskiej • Sieć kin studyjnych • Krakowskie Biuro Festiwalowe – koordynacja działań • Bardzo Młoda Kultura • Ustalenie dostępności oferty • Wzajemne pojawianie się u siebie instytucjonalnie z ofertą • „Zaproś nas do siebie” 	<ul style="list-style-type: none"> • Mimo współpracy następuje „kradzież” odbiorców • Brak relacji i spotkań instytucji zagłębiowskich

1. Uczestnicy spotkania wskazali liczne pozytywne przykłady funkcjonujących sieci kultury lub zrzeszeń wspomagających sprawne zarządzanie ofertą kulturalną. Do tej pierwszej grupy należą Forum Animatorów Kultury Województwa Śląskiego, sieć kin studyjnych, programy Narodowego Centrum Kultury – „Bardzo Młoda Kultura”

i „Zaproś nas do siebie”. Do drugiej grupy zaliczono koordynacyjną rolę Krakowskiego Biura Festiwalowego w zakresie organizacji i promocji oferty kulturalnej.

2. Jako elementy wymagające poprawy i interwencji wskazuje się dążenie do silniejszego sieciowania i cyklicznego spotykania się przedstawicieli zagłębiowskich instytucji kultury. Ta deklaracja jest wyrazem potrzeby, która istnieje w tym środowisku i którą stosunkowo łatwo można zaspokoić. Jako przykład podano „wędrujące forum kultury”, którego gospodarzem każdorazowo byłaby inna jednostka kultury. Wyzwaniem może być rozpoczęcie tego procesu i zawiązanie się grupy inicjatywnej. Jeśli ten pierwszy kluczowy krok zostałby wykonany, stworzona zostałaby szansa na integrację tego środowiska, poznanie metod działania innych podmiotów kultury czy poznanie specyfiki i skali działań instytucji kultury w miejscowościach o różnej skali. Pomocne w pierwszym etapie funkcjonowania tego forum będzie nienakładanie na jego działalność wygórowanych oczekiwań. Raczej sugeruje się stopniowe nabieranie doświadczenia organizacji i rozwijanie skali działania.
3. Uzupełniającym głosem w dyskusji o sieci kultury było stanowisko oczekujące kontynuacji procesu, który został uruchomiony spotkaniami (badaniami) w podregionach GZM. Forma kontynuacji nie została zaproponowana, acz wydaje się, że powinna ona być przedmiotem refleksji KMO i GZM. W podobnym tonie wybrzmiało oczekiwanie transparentności, dostępności i jawności informacji o postępach w procesie opracowywania aplikacji miasta Katowice i GZM do ESK 2029 oraz o najbliższych planach z tych starań wynikających.

Katowice

PODREGION KATOWICKI: Katowice, Chorzów, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice

- Trzecie ze spotkań odbyło się w **13 kwietnia 2023 r.** w Katowicach – w siedzibie Katowice Miasto Ogrodów – Instytucji Kultury im. Krystyny Bochenek. Katowice są stolicą podregionu katowickiego.
- W spotkaniu udział wzięła dominująca grupa osób reprezentujących Katowice, ale pojawiło się też dużo osób związanych z innymi miejscowościami, m.in. z Chorzowa, Rudy Śląskiej, Sosnowca (podregion sosnowiecki), Dąbrowy Górniczej (podregion sosnowiecki), czy też osób związanych z wieloma miejscowościami. Uczestnicy przede wszystkim reprezentowali organizacje trzeciego sektora, licznie pojawiły się też osoby w charakterze freelancerów.
- W spotkaniu nie uczestniczyli przedstawiciele podregionu z gmin: Mysłowice, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się zgodnie ze schematem poprzednich – od autoprezentacji zespołu z instytucji Katowice Miasto Ogrodów, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonych przez zewnętrznych ekspertów zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez cały okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co posiadam, a czego nie posiadam, aby w pełni uczestniczyć/włączyć się/ tworzyć ESK 2029:

- a. indywidualnie**
- b. w organizacji/instytucji, którą reprezentuję**
- c. jako społeczność, której jestem członkiem**

Uczestnicy najpierw odpowiadali na powyższe pytania w pracy indywidualnej, bez konsultacji ze sobą. Po kilku minutach poproszeni zostali o połączenie się w pary i wstępne przedyskutowanie między sobą efektów pracy indywidualnej. W ostatnim etapie pracy

grupowej uczestnicy zostali połączeni w zespoły maksymalnie czteroosobowe, których zadaniem było wypracowanie syntezy poszczególnych stanowisk indywidualnych.

zespół 1.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie • sieć kontaktów 	<ul style="list-style-type: none"> • czas • fundusze
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie • aktywna młodzież • zaplecze techniczne/lokalowe • wszechstronność 	<ul style="list-style-type: none"> • stabilność • młoda krew (odpowiedzialni liderzy)
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • różnorodność instytucji 	<ul style="list-style-type: none"> • brak lokalnych, młodych liderów

zespół 2.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • wiedza • doświadczenie • kontakty • pomysły • chęci • umiejętności praktyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • czas • fundusze • siła przebicia w instytucjach • decyzyjność (brak władzy)
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • pomysły • wiedza • zasoby ludzkie • platformy komunikacji • doświadczenie kulturotwórcze • kontakty 	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie mediów zewnętrznych • fundusze • przestrzeń fizyczna • brak wspólnej platformy do działania • system komunikacji • platforma współpracy
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • wartości • wrażliwość • tożsamość • wkład w kulturę (choć niedostateczny) 	<ul style="list-style-type: none"> • widoczność • przestrzeń • zrozumienie

zespół 3.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty • doświadczenie 	
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty • doświadczenie • mikroskupiska... pomiędzy którymi brak kontaktu 	<ul style="list-style-type: none"> • brak oddelegowanych osób – gatekeeping instytucji (wiedzy, know-how) • rozbijanie się o procedury
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty • doświadczenie • mikroskupiska... pomiędzy którymi brak kontaktu 	<ul style="list-style-type: none"> • sponsorzy chcą blichtru i blasku • kultura jako rozrywka i reklama

zespół 4.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • kompetencje twórcze • doświadczenie • kontakty 	<ul style="list-style-type: none"> • brak instytucjonalnego wsparcia • finanse
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie • kompetencje • sieć kontaktów i odbiorców 	<ul style="list-style-type: none"> • finansowanie • grantozą
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • sporo energii • pomysły • kompetencje • sieć kontaktów 	<ul style="list-style-type: none"> • finansowanie instytucji lokalnych • brak wsparcia instytucjonalnego

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie prac zespołów dążących do wypracowania syntez prac indywidualnych i w duecie. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie podsumowania wiele przywoływanych tematów wzbudzało grupową dyskusję, a efekty tych prac – działań zespołowych i dyskusji w trakcie przedstawiania stanowisk zespołów – warto skondensować w poniższym podsumowaniu.

1. Uczestnicy spotkania badawczego to silni liderzy lokalni związani przede wszystkim z organizacjami trzeciego sektora i ruchami oddolnymi, ale też z podmiotami instytucjonalnymi – głównie miejskimi.

Jako silne strony wskazane zostały: doświadczenie, kreatywność, kompetencje, bogata sieć kontaktów, know-how, wysoka świadomość realizowanych działań. Deficyty to: czas, finanse (zarówno w wymiarze indywidualnym jak i organizacyjnym, instytucjonalnym), brak decyzyjności/sprawczości.

Niewątpliwie uczestnicy warsztatu to osoby, które są gotowe do (współ)kreowania rozwiązań na rzecz rozwoju kulturalnego GZM w kontekście ESK 2029 i – szerzej – do podejmowania działań na rzecz bardziej równomiernego rozwoju GZM w tym obszarze.

2. Metropolia nie była dla uczestników spotkania podmiotem w sposób oczywisty związanym z polityką kulturalną/wspieraniem inicjatyw oddolnych. Liderzy obecni na warsztacie swoje doświadczenia zawodowe opierają przede wszystkim na współpracy z konkretnymi jednostkami samorządu terytorialnego (urzędy gmin, miast, województwa) lub operatorami programów grantowych (rzadziej – miejskich czy wojewódzkich, najczęściej – ministerialnych, europejskich).

Wsparcie GZM dla kultury to nowy obszar. Jest to też szansa, by w kontekście starań o ESK 2029 wypracować rozwiązania, które zareagowałyby na problemy dostrzegane przez liderów – m.in.: brak ciągłości działalności (finansowanie dłuższe niż roczne); dynamicznie zmieniające się priorytety wsparcia; trudność z dostępem do infrastruktury publicznej dla ruchów oddolnych; niszowa pozycja ruchów oddolnych w mediach lokalnych i ogólnopolskich.

3. Uczestnicy badania zgodnie stwierdzili, że ich środowisko jest zatimizowane – funkcjonuje to w ten sposób zarówno na poziomie instytucjonalnym jak i aktywistów oddolnych. Brak ich zdaniem jakiejś platformy porozumienia, sieci współpracy, która działałaby:
 - na rzecz różnych gałęzi artystycznych/aktywności twórczych/społecznych po to, by jednoczyć osoby o podobnych zainteresowaniach
 - na rzecz budowania przepływów pomiędzy osobami reprezentującymi różnorodne obszary swojej aktywności zawodowej, artystycznej, twórczej, społecznej – by inicjować relacje między nimi.
4. ESK 2029 identyfikowana jest jako szansa na medialną ofensywę, która pomogłaby przebić się do mainstreamu ludziom odpowiedzialnym za budowę aktywności oddolnej, społeczeństwa obywatelskiego. W opinii uczestników badania, to okazja, by mówić o ważnej pracy z ludźmi, która być może nie jest tak efektowna jak wydarzenia rozrywkowe, ale kluczowa dla tkanki społecznej, budowania tożsamości mieszkańców, a dalej Metropolii, poczucia przynależności do grup(y) społecznych(nej).

5. ESK 2029, na dzień przeprowadzenia warsztatu postrzegana była przez uczestników jako inicjatywa dążąca do wsparcia Katowic – podobnie jak w przypadku starań o ESK 2016. Zgodnie z opiniami przekazanymi przez badanych – liderzy związani z mniejszymi miejscowościami GZM postrzegają proces przygotowania do aplikacji ESK 2029 podobnie – jako centralne wzmocnienie Katowic.

Przedstawiona w trakcie warsztatu idea wsparcia pozacentralnych obszarów Metropolii i ich liderów w ramach ESK 2029 oceniona została bardzo pozytywnie. Przygotowanie i wdrożenie takiego procesu wymaga jednak działań: informacyjnych (dla mieszkańców i aktorów sektora kultury), sieciujących (dla aktorów sektora kultury) i wdrożeniowych (dla mieszkańców, aktorów sektora kultury, przedstawicieli samorządów).

6. Uczestnicy spotkania badawczego zwrócili uwagę na problem prowadzenia aktywności obywatelskiej, oddolnej w ramach aktualnego(ych) systemu(ów) – funkcjonowanie w tych realiach bardzo utrudnia, a wręcz, zdaniem niektórych uczestników, uniemożliwia zadbanie im o siebie samych.

Trudne warunki ekonomiczne, nadmiarowa praca często wykonywana wolontaryjnie, mnogość procedur i biurokracji, z którą trzeba się zmierzyć, biorąc ją na własne barki, bez wsparcia prawnego, formalnego, księgowego to tylko niektóre z wyzwań, o których opowiedzieli lokalni liderzy. W najlepszym przypadku ograniczają one energię poświęconą na działania kreatywne, a w najgorszym – powodują szybkie wypalenie i zniechęcenie do kontynuowania tego typu działań.

7. Badani wskazali, że w ich otoczeniu brakuje młodych – zarówno odbiorców działań oddolnych, jak i liderów gotowych do przejęcia/zainicjowania choć części aktywności wśród podmiotów działających w obszarze kultury.

Nie wskazywali oni z czego ta sytuacja jednoznacznie wynika, ale jako jeden z potencjalnych czynników zostały wymienione wyższe oczekiwania młodego pokolenia względem standardu swojej pracy – lepiej rozumieją oni, zdaniem części uczestników, swoje potrzeby i wyżej stawiają swoją sytuację osobistą i materialną ponad oddolne zaangażowanie, które nie wiąże się z odpowiednim wsparciem, wynagrodzeniem, a często nawet uznaniem.

Oddawanie części pola działania młodym liderom wiąże się też z odpowiedzialnością – przedstawiciele młodego pokolenia inaczej rozumieją i chcą realizować postawione przed nimi zadania, na co gotowość muszą mieć też przedstawiciele dojrzałych, sprawnych organizacji. To swoiste otwarcie na ryzyko, gdzie oddając sprawczość młodym liderom trzeba mieć w sobie zgodę na to, że pracować będą w inny sposób, niż robione to było dotychczas.

ćwiczenie 2.

Po dyskusji zwięzającej efekty pierwszej części warsztatu uczestnicy zostali poproszeni o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co działa, a co nie działa we współpracy/współtworzeniu sieci kultury (formalnie i nieformalnie) w:

- a. miejscowości, w której działam**
- b. w miejscowościach wchodzących w skład GZM, a w ostateczności nawet poza GZM**

Druga część warsztatu była już raczej przyczynkiem do jego podsumowania i zakończenia ze względu na fakt, że większość dyskusji o działających i nie działających rozwiązaniach na poziomie różnych systemów pojawiła się w trakcie pierwszej części spotkania.

Dalsze pogłębianie wątków w tym obszarze powinno być oparte na konkretnych ramach i propozycjach metropolitalnego ekosystemu kultury – refleksja uczestników zgromadzonych na spotkaniu wykracza daleko poza podstawową diagnozę lokalnych potrzeb i potencjałów. Warto, by przedstawiciele tych środowisk byli bezpośrednio zaangażowani w roli ekspertów w dalsze (współ)kreowanie systemu i narzędzi metropolitalnego wsparcia kultury.

Poniżej przedstawiamy syntetyczne zestawienie rozwiązań systemowych, które w toku przebiegu spotkania zostały wskazane i określone jako: działające lub nie działające.

co działa	co nie działa
<ul style="list-style-type: none">• Programy wsparcia oparte o mecenat, a nie granty (mniej formalności, forma bardziej eksperymentalna).• Fundusze Norweskie jako dobra praktyka.• Nieodpłatne wsparcie prawne, księgowo, formalne – np. w instytucjach lub urzędach.	<ul style="list-style-type: none">• Programy grantowe stające się areną walki pomiędzy mnożącymi się organizacjami. Ponadto ich budżety są coraz bardziej nieadekwatne do rosnącego zapotrzebowania.• Gatekeeping wiedzy w instytucjach kultury – niewystarczająca otwartość instytucji na dzielenie się odpowiedzialnością/decyzyjnością z organizacjami społecznymi• Brak systemu/platformy wsparcia na rzecz twórców z różnych dziedzin sztuki/kultury/aktywności w Katowicach/GZM.

1. Spora część dyskusji podsumowującej prace poszczególnych grup poświęcona była nierównościom, jakie zdaniem uczestników badania, rodzą się w wyniku aktualnie funkcjonującego samorządowego systemu wspierania inicjatyw oddolnych i aktywności kulturowych – począwszy od grantowego sposobu dzielenia finansowania, kończąc na braku wystarczającego wsparcia instytucjonalnego (prawnego, formalnego, biurokratycznego, ale i merytorycznego). Te obszary po raz kolejny wyróżniane są na spotkaniu badawczym jako kluczowe w przypadku budowania nowego systemu interwencji i wsparcia kultury poprzez ESK 2029/narzędzia metropolitalne.
2. Jako korzystniejsze narzędzia wsparcia wskazywano te, które zbudowane są na filozofii mecenatu zostawiającego większą swobodę osobie/organizacji korzystającej z tego typu wsparcia, względem grantu, który jest wysoce sformalizowaną i zbiurokratyzowaną formą dotacji.

Tychy

PODREGION TYSKI: Tychy, Bieruń, Bojszowy, Chełm Śląski, Imielin, Kobiór, Lędziny, Łaziska Górne, Mikołów, Wyr

- Czwarte ze spotkań odbyło się **17 kwietnia 2023 r.** w siedzibie Muzeum Miejskiego w Tychach. Tychy są stolicą podregionu tyskiego.
- Oprócz uczestników z miasta Tychy (dominująca frekwencja), pojawili się przedstawiciele miejscowości – Bierunia oraz Kobióra. W spotkaniu nie uczestniczyli reprezentanci gmin podregionu tyskiego: Bojszów, Chełmu Śląskiego, Imielina, Lędzin, Łazisk Górnych, Mikołowa i Wyr.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się zgodnie ze schematem poprzednich – od autoprezentacji zespołu z instytucji Katowice Miasto Ogrodów, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonych przez zewnętrznych ekspertów, zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez cały okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co posiadam, a czego nie posiadam, aby w pełni uczestniczyć/włączyć się/ tworzyć ESK 2029:

- a. indywidualnie
- b. w organizacji/instytucji, którą reprezentuję
- c. jako społeczność, której jestem członkiem

zespół 1.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none">• wiedza i doświadczenie• kompetencje społeczne• chęci	<ul style="list-style-type: none">• czas• brak kontaktów• brak przywiązania do miejsca

instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • praca projektowa • rzetelność i skrupulatność • otwartość i doświadczenie w pracy z twórcami/środowiskiem artystycznym • sieć kontaktów z wieloma interesariuszami (instytucje) 	<ul style="list-style-type: none"> • czas • wolne zasoby ludzkie (pracownicy instytucji) • środki finansowe • rozpoznawalność marki (GZM)
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • otwartość • świadomość tożsamości • patriotyzm lokalny 	<ul style="list-style-type: none"> • chęci zmian • ciągłości i konsekwencji • aktywności społecznej • aktywnej młodzieży • tożsamości metropolitalnej

zespół 2.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty • doświadczenie (organizacja, tworzenie strategii) • znajomość środowiska twórców, producentów • bank pomysłów • zaangażowanie • konsekwencja w działaniu • otwartość na wolontariat 	<ul style="list-style-type: none"> • brak czasu • problemy z mobilnością • bariera językowa
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • gotowe produkty kulturalne • kreatywność • znajomość realiów miejscowych • grupa ludzi zaangażowanych w kulturę i jej tworzenie 	<ul style="list-style-type: none"> • brak motywacji (z różnych powodów) • brak infrastruktury • mało programów grantowych • brak budżetu
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • dużo młodych osób i seniorów • tożsamość śląska • duża grupa twórców • tożsamość Tychów ulokowana w tożsamości śląskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • brak współpracy instytucji miejskich z prywatnymi organizatorami • małe zainteresowanie mieszkańców ofertą kultury • „co z tego będę miał?” • miasto nie wykorzystuje potencjału lokalnych twórców • brak wiedzy o ESK

zespół 3.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie • wielokulturowość 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wiary w siebie

instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • duża wiedza i umiejętność jej przekazywania • kontakty środowiskowe 	<ul style="list-style-type: none"> • brak współpracy publiczno-prywatnej • „bańki” środowiskowe
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • silna tożsamość lokalna naszych społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • klątwa „miasta sypialni”

zespół 4.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • rozwinięta sieć kontaktów w zakresie kultury • znajomość godki/języka śląskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • nieznanostwo języków obcych • czas • doświadczenie • brak prawa jazdy/samochodu
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • umiejętność projektowania dużych imprez kulturalnych • kontakty z twórcami • otwartość na partnerstwa (nieszablonowe) • silne osadzenie w kulturze, tradycji Śląska i chęć jej pokazywania 	<ul style="list-style-type: none"> • brak osobowości prawnej • budżet/trudności z finansowaniem • brak entuzjazmu członków instytucji
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • znajomość najbliższej okolicy, dzielnicy (mocnych i słabych stron) • potencjał seniorów jako odbiorców kultury 	<ul style="list-style-type: none"> • brak znajomości idei i korzyści płynących z ESK • brak uczestnictwa w kulturze osób urodzonych w XXI w. oraz osób z peryferyjnych dzielnic

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie prac zespołów dążących do wypracowania syntez prac indywidualnych i w duecie. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie podsumowania wiele przywoływanych tematów wzbudzało grupową dyskusję, a efekty tych prac – działań zespołowych i dyskusji w trakcie przedstawiania stanowisk zespołów – warto skondensować w poniższym podsumowaniu.

1. Aktywność młodych osób w kontekście ich widoczności w sferze społeczno-kulturalnej uznana została jako słaba, niewystarczająca. Od razu warte podkreślenia jest, że to stanowisko było wypowiedziane przez uczestników spotkania, którzy byli w wieku 30+. Zatem jest to obraz młodych osób reprezentowany przez średnie i starsze pokolenie, co każe z zastrzeżeniem określać rzeczywisty status młodych osób w opisanym aspekcie. Z racji nieobecności młodszej grupy wiekowej na spotkaniu jej głos pozostał niewypowiedziany i nieusłyszany. Co za tym idzie, podczas spotkania nie

zostały udzielone odpowiedzi nt. aktualnych form sposobu integracji młodych osób, sposobów i miejsc spędzania przez nich czasu czy reprezentowanych wartości.

2. Świadomość oraz docenienie znaczenia i nieustannej aktualności tożsamości kulturowej i historycznej dla społeczności, szczególnie dzielnic miasta Tychy oraz mniejszych gmin wchodzących w skład podregionu tyskiego, jest ponadprzeciętnie wysoka. Wielokrotnie podkreślany patriotyzm lokalny, przejawiający się m.in. w licznych inicjatywach lokalnych czy pielęgnacji godki/języka śląskiego, to cenny zasób symboliczny i kulturowy, na który warto zwracać uwagę jako czynnik określający specyfikę – przynajmniej tej części GZM. Koniecznie trzeba zwrócić uwagę, że wspomniana tożsamość kulturowa przejawia się szczególnie w mikroskali i mikrospołecznościach i to w nich jest najbardziej osadzona.
3. Tyskie środowisko twórców pozostaje niezintegrowane i mocno zindywidualizowane. Z jednej strony można uznawać to jako wyraz autonomii twórczej, z drugiej identyfikowany jest brak systemu wsparcia dla twórców, szczególnie tych niezależnych, alternatywnych, niezwiązanych z instytucjami kultury. Ów system miałby wspierać różnorodne przejawy twórczej aktywności, niezależnie od statusu prawnego artystów. Jako przykład wsparcia zarekomendowane zostały np. pomoc prawna, miejsce do swobodnej pracy twórczej.
4. W podobnym tonie mowa była o braku współpracy między sferą publiczną i prywatną. Podkreślono, że brak skutecznego narzędzia łączącego potencjały tych sfer, brak konkretnych pomysłów i działań, aby zespolić realia, w których funkcjonują. W konsekwencji brak partnerskiej współpracy podmiotów publicznych i gospodarczych prowadzi do tworzenia i utrzymywania się „baniek środowiskowych”, szczególnie widocznych w publicznym sektorze. To nie są sprzyjające okoliczności dla synergicznego wykorzystania potencjałów lokalnych. Jednocześnie uczestnicy spotkania deklarowali otwartość na tego rodzaju partnerstwa, udział w nich i ich tworzenie. Pamiętać należy, że samorząd i jego jednostki są w posiadaniu wielu danych dotyczących specyfiki sektora publicznego, w tym sektora kultury, które mogą stać się użyteczne w biznesowym myśleniu o tworzeniu produktów, w tym kulturalnych.
5. Trudno uchwytnym, lecz silnie wyartykułowanym brakiem okazało się myślenie projekcyjne i perspektywiczne. Odnosi się to do ludzi kultury i nie tylko. Ten aspekt w połączeniu z częściowym brakiem wiary w siebie i własne siły (indywidualnie i instytucjonalnie) powoduje, że trudno obecnie oczekiwać konceptów programowych (artystycznych) wykraczających poza dostępny stan wiedzy, przyzwyczajenia,

doświadczenia, w skrócie – niewykraczających poza wyobraźnię. A to jeden z przykładów progresywnego i rozwojowego oblicza sektora kultury w mieście, Metropolii, regionie.

ćwiczenie 2.

Po dyskusji zwięźdzającej efekty pierwszej części warsztatu uczestnicy zostali poproszeni o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co działa, a co nie działa we współpracy/współtworzeniu sieci kultury (formalnie i nieformalnie) w:

- a. miejscowości, w której działam**
- b. w miejscowościach wchodzących w skład GZM, a w ostateczności nawet poza GZM**

Po indywidualnej refleksji uczestnicy zabierali głos w ramach swobodnej dyskusji, w której prowadzący warsztaty moderowali jej przebieg i zapisywali efekty na flipcharcie. Poniżej zestawienie odpowiedzi zapisanych w trakcie warsztatu:

co działa	co nie działa
<ul style="list-style-type: none"> • Program Dom Kultury + Inicjatywy lokalne • Granty miejskie 	<ul style="list-style-type: none"> • System wsparcia twórców, w tym alternatywnych (np. pomoc prawna) • „Korzystanie” z miejscowych twórców • Konsolidacja twórców • Brak forum do refleksji • Brak reprezentacji twórców w mieście • Brak reprezentantów miasta wśród twórców i zainteresowanie ich działalnością • Komunikacja pomiędzy twórcami • Brak umiejętności opowiadania o sobie i o Śląsku • Brak kulturalnej marki Tychów (w opozycji dla marek sportowych) • Brak nawyku ewaluacji

1. Jako pozytywne przykłady budujące i wzmacniające sieci kulturalne wskazane zostały dwa narzędzia:

- program Narodowego Centrum Kultury „Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne” pozwalający w I etapie diagnozować lokalne potencjały kulturotwórcze, w II etapie na podstawie wykonanej diagnozy, wspiera finansowo i merytorycznie realizację kulturalnych inicjatyw oddolnych podejmowanych przez organizacje i zrzeszenia dotychczas mniej aktywnie w danej miejscowości

- granty miejskie wspierające finansowo konkretne inicjatywy twórcze, kulturalne czy społeczne, ale także umożliwiające identyfikowanie aktywnych środowisk i mapowanie potencjału społecznego i kulturowego w mieście

2. Za negatywne zjawiska uznano:

- brak istnienia systemu wsparcia twórców, w tym alternatywnych, niezrzeszonych, nieformalnych, nieinstytucjonalnych, który integrowałby to środowisko, pompował w niego energię i uwagę, doceniał
- brak widocznej, cyklicznej i efektywnej ewaluacji inicjatyw kulturalnych podejmowanych w mieście; wciąż niewystarczająco ewaluacja działań jest uznawana za powszechne i wartościowe źródło refleksji o własnych poczynaniach, a w obywatelskim wymiarze swoiste narzędzie kontroli i informacji o statusie inicjatyw kulturalnych w mieście
- tęsknotę za wydarzeniami międzynarodowymi podejmowanymi w mieście; środowisko kulturalne posiada aspiracje i potencjał do powrotu do organizacji tego typu wydarzeń budujących przy okazji kulturalną markę miasta, Metropolii czy regionu
- brak cyklicznych spotkań aktorów życia kulturalnego dla podejmowania i dyskusowania o aktualnych wyzwaniach stojących przed sektorem kultury, możliwościach podejmowania inicjatyw

3. Dyskusja wywołana w trakcie opisywanego ćwiczenia objęła także wątki analizujące współczesną kondycję i specyfikę sfery kultury w mieście. Zwrócono uwagę na rozwojowy wpływ działalności kulturalnej na rozwój miasta. Doceniając działalność podmiotów kultury i ich aktualną ofertę, podnoszono obawy, że może to być niewystarczający zasób do tworzenia np. nowych marek kulturalnych. Być może brak obecnie w mieście impulsu do rozkwitania kulturotwórczych możliwości podmiotów kultury, a przede wszystkim miejscowej społeczności. Bez tego trudno sobie wyobrazić unikatowy charakter oblicza kultury w mieście, a docelowo współtworzenia mozaiki kulturowej w regionie i Metropolii.

4. Możliwe, że pomocne w kształtowaniu opisanego i pożądanego statusu sfery kultury w mieście będzie odzwyczajanie się od nieustannego spoglądania na historię i opowiadania o tym, co było. W zamian proponowano uczenie się opowiadania o tym, co będzie, doceniając naturalnie przeszłość i terażniejszość. Ta narracja o przyszłości ma być także związana z docenieniem miejscowych artystów i ich twórczości, w zamian za ograniczenie (a może bardziej wyważenie) obecności uznanych twórców ogólnopolskich, o których obecnie powszechnie opowiada się artystycznie w mieście.

Bytom

PODREGION BYTOMSKI: Bytom, Ożarowice, Piekary Śląskie, Radzionków, Świerklaniec, Tarnowskie Góry, Zbrostawice

- Piąte ze spotkań odbyło się **19 kwietnia 2023 r.** w Bytomiu – w siedzibie Bytomskiego Centrum Kultury. Bytom jest stolicą podregionu bytomskiego.
- W spotkaniu uczestniczyła zróżnicowana grupa osób z instytucji i przedstawicieli organizacji oddolnych z gmin: Bytom, Piekary Śląskie, Świerklaniec.
- W spotkaniu nie uczestniczyli przedstawiciele podregionu z gmin: Ożarowice, Tarnowskie Góry, Zbrostawice.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się zgodnie ze schematem poprzednich – od autoprezentacji zespołu z instytucji Katowice Miasto Ogrodów, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonych przez zewnętrznych ekspertów, zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co posiadam, a czego nie posiadam, aby w pełni uczestniczyć/włączyć się/ tworzyć ESK 2029:

- a. indywidualnie
- b. w organizacji/instytucji, którą reprezentuję
- c. jako społeczność, której jestem członkiem

zespół 1.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none">• kontakty i sieciowanie• język (śląski)	<ul style="list-style-type: none">• niedoczas
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none">• instytucje: zasoby ludzkie i infrastrukturalne	<ul style="list-style-type: none">• brak kadry wspierającej, inicjującej

społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • społeczność lokalna skupiona wokół lokalnych tradycji, dziedzictwa i rozrywki 	<ul style="list-style-type: none"> • opór względem zmian (konserwatyzm) → „tylko do przodu” • zawiść i negatywny obraz CZEGOŚ
--------------	---	---

zespół 2.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • sieć kontaktów • wiedza • umiejętności • pomysły • „ślonsko godka” 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba komunikacja językowa (angielski) • brak komfortu pracy długofalowej (budżet)
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • fachowcy • infrastruktura • doświadczenie (praktyka NGO i biznesu artystycznego) • aktywna społeczność • partnerstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • oddalenie od Katowic – nadmierna centralizacja • brak komfortu pracy długofalowej • brak budżetu • nieregularność • problemy z pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych • nadmierna biurokratyzacja
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • silna identyfikacja tożsamościowa • liderzy lokalni • rozwinięta sieć NGO (których nie było na spotkaniu) • dziedzictwo materialne i niematerialne 	<ul style="list-style-type: none"> • potrzeby kulturalne (kultura wyższa) • wiary (i wiedza) w ideę ESK • brak dynamiki biznesowej (kultura jako stymulant rozwoju) • brak wiedzy o strategii rozwoju kultury na różnych poziomach JST • brak odpowiedzialności za otoczenie

zespół 3.

wymiar	ma	nie ma
indywidualny	<ul style="list-style-type: none"> • sieć kontaktów • progresywne podejście do realizacji projektów 	<ul style="list-style-type: none"> • brak czasu • brak kompetencji językowych – podstawowe umiejętności
instytucjonalny	<ul style="list-style-type: none"> • infrastruktura • merytoryczność zespołów 	<ul style="list-style-type: none"> • brak czasu • brak kadry (specjalistów)
społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • silna społeczność NGO • silne poczucie tożsamości 	<ul style="list-style-type: none"> • czas • brak świadomości instytucji kultury

Uczestnicy najpierw odpowiadali na powyższe pytania w pracy indywidualnej, bez konsultacji ze sobą. Po kilku minutach poproszeni zostali o połączenie się w pary i wstępne przedyskutowanie między sobą efektów pracy indywidualnej. W ostatnim etapie pracy grupowej uczestnicy zostali połączeni w zespoły maksymalnie czteroosobowe, których zadaniem było wypracowanie syntezy poszczególnych stanowisk indywidualnych.

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie prac zespołów dążących do wypracowania syntez prac indywidualnych i w duetach. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie podsumowania wiele przywoływanych tematów wzbudzało grupową dyskusję, a efekty tych prac – działań zespołowych i dyskusji w trakcie przedstawiania stanowisk zespołów – warto skondensować w poniższym podsumowaniu.

1. Uczestnicy jednogłośnie zgodzili się co do potężnego zasobu, który jest przez nich dostrzegany – silnej (śląskiej) tożsamości lokalnej. Ta tożsamość pozwala lokalnym liderom instytucjonalnym i pozainstytucjonalnym jednoczyć społeczności lokalne i tworzyć dla nich ofertę, która jest pożądana, włączająca, aktywizująca. Zauważalny jest trend dynamicznego rozwoju „ślonskiej godki” i wydawnictw poświęconych twórcom oraz zagadnieniom tożsamościowym.

Z drugiej jednak strony, zdaniem uczestników badania, trudno tutaj o równowagę i zachowanie dbałości o inkluzywność proponowanej oferty. Wspominana wyżej tożsamość jest silnym spoiwem, które jednoczy osoby o podobnym sposobie myślenia, ale też powoduje, że społeczności te raczej pozostają konserwatywne w swoich poglądach i dążeniach.

Tak silna tożsamość lokalna nie wybrzmiała też na żadnym innym spotkaniu, więc istnieje ryzyko, iż może być ona źródłem antagonizmów – są one od dziesięcioleci obecne na terenie województwa śląskiego (Zagłębie Dąbrowskie vs Śląsk), ale zdaniem liderów uczestniczących w spotkaniach mają raczej tendencję zanikającą.

2. W trakcie spotkania pojawili się specjaliści o bardzo szerokim spektrum specjalizacji – włącznie z osobami, które uczestniczyły w pracach nad wpisami do światowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Ponadto uczestnikami byli sprawni organizatorzy życia kulturowego organizowanego na poziomie instytucjonalnym i pozainstytucjonalnym właściwie z całego podregionu.

To profesjonaliści gotowi do tego, by mierzyć się z wyzwaniami stojącymi w obszarze (współ)kreowania polityki kulturalnej – warto kontynuować z nimi dialog właśnie w tej roli eksperckiej.

Z drugiej jednak strony dają oni też jasny komunikat, że brak jest wśród nich wystarczająco liczebnej kadry, która gotowa byłaby do wspierania silnych społeczności lokalnych i wykorzystywałaby ich energię i zaangażowanie. Wspomniane

społeczności potrzebują „łączników” pomiędzy silnymi oddolnymi liderami, a rzeczywistością formalną – aktualnym systemem polityki kulturalnej na różnych poziomach JST. Oddolni liderzy „zderzeni z systemem” wycofują się i wolą funkcjonować bez formalnego wsparcia, w ograniczonym zakresie i w zatomizowanych społecznościach. Przeszkodą w nawiązaniu współpracy z kadrami, która jest oczekiwana, są skromne warunki finansowe możliwe do zaproponowania przy stosunkowo wysokich oczekiwaniach jakie taka kadra powinna spełniać (m.in. wysoki poziom kompetencji miękkich, dyspozycyjność – w tym w święta, efektywne szukanie wsparcia zewnętrznego dla podmiotów oddolnych, itp.).

3. Spotkanie bytomskie to kolejne, na którym przy okazji dyskusji o systemie wspierania działalności kulturowej pojawił się problem braku stabilności w prowadzeniu działalności – zarówno finansowej (roczne budżety) i merytorycznej (zmieniające się priorytety wsparcia).

ESK 2029 może być ich zdaniem szansą na zbudowanie nowych rozwiązań wspierających sektor, które muszą, zdaniem uczestników spotkania, inwestować w narzędzia odporne na zmiany:

- polityczne,
- merytoryczne (długofalowe priorytety),
- trudne do zidentyfikowania kryzysy (np. covid; wojna w Ukrainie).

4. Brak „życia” w miastach, to mniejsze szanse na rozwój dla biznesu. Kultura i biznes pracujący na zasobach kultury identyfikowane są przez część uczestników spotkania jako czynnik sprzyjający poprawie jakości życia mieszkańców i stymulujący przedsiębiorczość.

Jako argument wspierający tę hipotezę przywołane zostało diametralnie odmienne od siebie życie centrów dużych miast. Katowice wyróżniają się tu zdecydowanie pozytywnie nawet na tle pozostałych miejscowości Metropolii, a nawet na tle stolic pozostałych podregionów (Gliwice, Tychy, Sosnowiec, Bytom). Katowice są tu, zdaniem części badanych, hegemonom jeśli chodzi o biznesy wspierające się usługami kulturowymi. Jeszcze trudniejszą sytuację mają pozostałe, mniejsze miejscowości Metropolii, z których ludzie „uciekają” do centrum GZM, gdzie oferta jest na lepszym poziomie, bardziej zróżnicowana i – o dziwo – łatwiej dostępna.

5. Współpraca i podział odpowiedzialności to klucz do efektywnego zarządzania zasobami na rzecz ciekawych inicjatyw oddolnych. Jeden z uczestników spotkania podzielił się swoją wiedzą na temat budowania biznesowych przedsięwzięć łączących działania kulturowe z misyjnymi, realizowanymi przez podmioty instytucjonalne.

Kluczem do ich sukcesu jest wypracowanie dojrzałego partnerstwa pomiędzy wszystkimi zaangażowanymi stronami.

Takie partnerstwo pozwala zmaksymalizować efekty zaangażowania poszczególnych aktorów – przedsiębiorczość partnerów biznesowych, zaangażowanie i zaopiekowanie się przestrzenią publiczną przez podmioty instytucjonalne, żywa partycypacja społeczności lokalnej, a wszystko to zwieńczone ciekawym wydarzeniem, które pojawia się na mapie kulturalnej w dłuższej perspektywie.

6. Na spotkaniu w podregionie bytomskim pojawił się nastoletni przedstawiciel młodego pokolenia, który chciał włączyć się w proces konsultacji założeń aplikacji ESK 2029. Jest to jedyne spotkanie badawcze, kiedy pojawił się uczestnik poniżej 20 roku życia.

W dyskusji grupowej wskazał na kilka ważnych postulatów:

- Bardzo utrudnione możliwości angażowania się w inicjatywy oddolne wychodzące ze szkoły, ze względu na: brak czasu, angażujące życie szkoły, brak przestrzeni w instytucjach publicznych dla głosu jego pokolenia – ostatni punkt stoi w sprzeczności z faktem, że pojawił się on na spotkaniu badawczym. Być może podmioty publiczne nie mają komunikatu atrakcyjnego dla młodego pokolenia, lub używają języka, który nie stwarza wrażenia sprawczości dla młodego pokolenia?
- Jako przedstawiciel młodego pokolenia ma potrzebę angażowania się w inicjatywy oddolne zmieniające rzeczywistość, ale musi to robić kosztem innych obszarów swojego życia.
- Dostrzega u siebie zjawisko „słomianego zapału” – podejmowania się wielu inicjatyw, ale ich niekończenia. Nie wynika to jednak z braku chęci, a z braku odpowiednich kompetencji/mentoringu ze strony osób, które mają większe doświadczenie, które wskazałyby, co powinno zostać zrobione, by podjęte wyzwanie zakończyć w jakimś etapie lub w całości.

ćwiczenie 2.

Po dyskusji zwieńczającej efekty pierwszej części warsztatu uczestnicy zostali poproszeni o indywidualną refleksję w następującym obszarze:

Co działa, a co nie działa we współpracy/współtworzeniu sieci kultury (formalnie i nieformalnie) w:

- a. miejscowości, w której działam
- b. w miejscowościach wchodzących w skład GZM, a w ostateczności nawet poza GZM

Poniżej przedstawiamy syntetyczne zestawienie rozwiązań systemowych, które w toku przebiegu spotkania zostały wskazane i określone jako: działające lub nie działające.

co działa	co nie działa
Bezpośrednie kontakty z przedstawicielami instytucji/jednostek organizacyjnych/firm.	Wysokie wymagania proceduralne/biurokratyczne wobec ruchów/podmiotów oddolnych.

Druga część warsztatu była już raczej przyczynkiem do jego podsumowania i zakończenia ze względu na fakt, że większość dyskusji o działających i nie działających rozwiązaniach na poziomie różnych systemów pojawiła się w trakcie w pierwszej części spotkania.

1. W ogólnej konkluzji uczestnicy spotkania zgodzili się, że największym atutem budowy sieci współpracy w kulturze jest opieranie się na bezpośrednich kontaktach, spotkaniach, rozmowach i partnerskim podziale obowiązków i odpowiedzialności. Ta oczywista konkluzja wcale nie jest powszechną praktyką – szczególnie w wysoce sformalizowanych systemach polityki kulturalnej, gdzie jednostka i pomysł gubią się w zbiurokratyzowanej rzeczywistości.
2. I w taki też sposób oceniona została ta zbiurokratyzowana rzeczywistość – jako najbardziej znaczące negatywne zjawisko, które ogranicza/utrudnia tworzenie się sieci współpracy w kulturze. Rosnące wymogi formalne utrudniają dostęp do narzędzi wsparcia aktywności oddolnej i zniechęcają dotychczasowych ich beneficjentów do kontynuowania swojej aktywności w tym obszarze.
3. Dalszy dialog z ekspertami powinien być oparty na konkretnych ramach i propozycjach metropolitalnego ekosystemu kultury budowanego przy okazji aplikacji ESK 2029 – refleksja uczestników zgromadzonych na spotkaniu wykracza daleko poza podstawową diagnozę lokalnych potrzeb i potencjałów, i warto, by przedstawiciele tych środowisk byli bezpośrednio zaangażowani w roli ekspertów w dalsze (współ) kreowanie systemu i narzędzi metropolitalnego wsparcia kultury.

Konsultacje z przedstawicielami katowickich instytucji kultury – warsztat

- Spotkanie odbyło się w dniu **28 kwietnia 2023 r.** w siedzibie Katowice Miasto Ogrodów – Instytucji Kultury im. Krystyny Bochenek.
- Jego uczestnikami byli reprezentanci MDK: Ligota, Bogucice-Zawodzie, Południe, Koszutka, Szopienice oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej, Teatru Ateneum, Biura Wystaw Artystycznych, Cameraty Silesii.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się od przedstawienia się reprezentanta Katowice Miasto Ogrodów – Instytucji Kultury im. Krystyny Bochenek, który zapowiedział wspólne starania Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonymi przez zewnętrznych ekspertów, zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez okres przygotowywania aplikacji konkursowej. Po tym wstępie głos przekazany został prowadzącym warsztaty – Łukaszowi Dziubie oraz Aleksandrowi Lysko.

Pierwszym elementem warsztatu było zarysowanie szerszej perspektywy, w której GZM pragnie zidentyfikować zasoby i potencjały środowisk sektorów kultury w 41 miejscowościach wchodzących w skład GZM i podzielonych na 5 podregionów. Proces ten rozpoczyna się przy okazji starań o tytuł ESK 2029, jednak aby był skuteczny, powinien być kontynuowany w przyszłości. Zapowiedzią kontynuacji tego procesu jest zamówione przez Metropolię badanie jakości życia mieszkańców 41 miejscowości GZM celem zbudowania wiedzy o potrzebach, oczekiwaniach, potencjale i możliwościach mieszkańców Metropolii i szeroko rozumianych aktorów kultury w Metropolii. Proces badawczy wraz z efektami badań będzie miał swoje podsumowanie pod koniec 2023 roku – czyli już po złożeniu aplikacji o ESK 2029.

Ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o refleksję dotyczącą **procesu aplikowania do ESK w 2016 r. przez miasto Katowice i ocenienie efektów tego procesu.**

pozytywne efekty	negatywne efekty
<ul style="list-style-type: none"> • kultura dla młodzieży • młodzi ludzie zaangażowani • kreatywność, świeżość • koordynator z KMO • otwartość na nowe pomysły • włączenie inicjatyw w szersze działania • zaproszenie do konsultacji • odświeżenie miasta • strefa kultury • promocja miasta • nowy sposób myślenia • ponad przyzwyczajenia • przekroczenie instytucjonalności • duże imprezy po ESK • kultura jest ważna (siła napędowa) • promocja = wydarzenia (jakościowo) 	<ul style="list-style-type: none"> • „ukryte konsultacje” • grupa pisze aplikację • chaos • „niezrozumienie instytucjonalności” • ograniczenie finansowania lokalnych instytucji kultury • dużo pieniędzy dla ESK (rozwój skokowy dla ESK a małe kroki dla instytucji) • niewykorzystanie potencjału dzielnic • brak transparentności funkcjonowania KMO i ESK

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie myśli i haseł wypowiedzianych przez uczestników spotkania. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie ćwiczenia wiele przywoływanych wspomnień wzbudzało grupową dyskusję, a jej efekty skondensowane są w poniższym podsumowaniu.

1. Starania o ESK 2016 kojarzyły się silnie z powiewem świeżości, który był zauważalny w wielu sferach życia publicznego. Wówczas to młodzi ludzie współtworzyli pozytywny kulturalny ferment, który czasami związany był z chaotycznymi działaniami. Nie zmienia to jednak faktu, że aktywność młodego pokolenia była dostrzegana. ESK wpłynęła ponadto na wizerunek miasta, jego promocję i zwiększenie znaczenia w wymiarze międzynarodowym. To z kolei powiązane było ze zmianą społecznej mentalności i wzmocnieniem wiary w potencjał miasta i jego mieszkańców. Proces wielowymiarowego unowocześniania się miasta Katowice bez doświadczenia ESK nie byłby tak dynamiczny. W czasie starań o ESK, i później, kultura stała się siłą napędzającą rozwój miasta i stanowiła o jego obliczu. „Pozostałością” po tym doświadczeniu są m.in. znaczące w skali kraju i Europy wydarzenia kulturalne i artystyczne.

2. Niezależnie od opisanego powyżej pozytywnego wpływu ESK na wizerunek miasta i jego rozwój, wewnątrz i operacyjnie proces przygotowania się do ESK i uruchamiania nowych inicjatyw nie przebiegał idealnie. Szczególnie mocno podkreślono niekonsultacyjny charakter prac nad aplikacją ESK 2016. Katowickie instytucje kultury – globalnie – były pominięte w tych pracach. Nie wykorzystano potencjału i zasobów

tkwiących w tych miejskich podmiotach. Dodając do tego brak transparentności w komunikacji i informacji o ówczesnych poczynaniach w ramach ESK i funkcjonowania KMO - rysuje się obraz pominięcia znaczącego obszaru wiedzy i refleksji o kulturze miejskiej w Katowicach.

3. Organizacja wydarzeń kulturalnych ówczesznie balansowała pomiędzy formalnymi aspektami funkcjonowania instytucji kultury a swoistym żywiołem i energią, która była w dyspozycji drużyny ESK. Powodowało to czasami zgrzyty komunikacyjne i organizacyjne. Koniec końców inicjatywy miejskich instytucji kultury wplatanie były, na określonych warunkach, w większe wydarzenia w ramach ESK.
4. KMO odegrało decydującą rolę w ilości podejmowanych działań, co związane było także z zabezpieczeniem sporego finansowania na ich organizację. Zbiegło się to z pomniejszaniem budżetów miejskich instytucji kultury. W efekcie status i rozmach działań KMO i ESK zmieniał i przekraczał dotychczasowe przyzwyczajenia i oczekiwania lokalnych instytucji kultury oraz ich praktykę w podejmowaniu działań kulturalnych.
5. Zwrócono uwagę na znaczenie promocji i jej widoczności w organizowanych wydarzeniach. Była to zmiana sposobu myślenia o tych wydarzeniach nie tylko wymiarze merytorycznym, ale także wizualnym i promocyjnym, co wiązało się z zabezpieczeniem stosownego budżetu na ten rodzaj zadań. Ten aspekt był elementem szerszej refleksji nt. funkcjonowania instytucji kultury i ich (społecznego) wizerunku.

ćwiczenie 2.

Uczestnicy zostali zaproszeni do ćwiczenia, które polegało na (początkowo) indywidualnym poszukiwaniu odpowiedzi na następujące pytanie/pytania:

Jaki postulat musi zostać uwzględniony/zrealizowany (1)/o co należy zadbać (2), aby uruchomiony proces aplikowania o ESK 2029 nie został zmarnowany i pozytywnie wpłynął na rozwój GZM, szczególnie w kontekście sektora kultury?

Każdy uczestnik miał za zadanie zapisać na dwóch kartkach odpowiedzi na powyższe pytania. Następnie uczestnicy zostali poproszeni o przechadzkę po przestrzeni warsztatowej połączonej z intensywną wymianą zapisanych kartek pomiędzy sobą tak, by dokonać ich przemieszania, pamiętając o tym, by ich zawartości nie czytać. Na wskazany przez prowadzących sygnał uczestnicy zatrzymywali się, czytali po cichu treść otrzymanych kartek i indywidualnie oceniali widniejące na nich pomysły w skali od 1 do 5.

Następnie przypisywali danemu rozwiązaniu ocenę po zewnętrznej stronie kartki, wg schematu:

- 1 – Nie podoba mi się
- 2 – Może być
- 3 – Mam neutralne stanowisko
- 4 – Całkiem fajne
- 5 – Podoba mi się

Opisany powyżej cykl powtórzono pięć razy. Gdy ktoś wylosował kartkę, którą już ocenił, proszony był o wymianę z innym uczestnikiem warsztatu, który danej kartki jeszcze nie ocenił.

Po ostatniej wymianie uczestnicy poproszeni zostali o zsumowanie ocen z kartki, którą trzymali po ostatniej rundzie. Następnie prowadzący odczytywał wartości ocen począwszy od najwyższej, tj. 25, jednocześnie prosząc uczestników by zgłaszali się, gdy na ich kartce pojawi się wyczytana przez niego ocena. Ostatecznie najwyżżej ocenione odpowiedzi prezentowały się następująco:

Jaki postulat musi zostać uwzględniony/zrealizowany?

25 punktów

- docenienie i bardziej sprawiedliwe? zrównoważone? finansowanie instytucji stale działających, a nie tylko jednorazowy zastrzyk gotówki na duże wydarzenie czy cykl wydarzeń
- zwiększenie finansowania instytucji kultury
- współpraca, otwartość

24 punkty

- finansowe wsparcie kultury, współdziałanie, praca zespołowa, docenienie lokalności, indywidualności lokalnych instytucji kultury

23 punkty

- otwartość na większą współpracę między lokalnymi instytucjami kultury, np. wspólne projekty koncertowe, festiwalowe; poszukiwanie narzędzi i rozwiązań finansowych wspierających działania kreatywne
- skierowanie uwagi na lokalność kultury > działania dla małych społeczności lokalnych przy organizacji wydarzeń

22 punkty

- uwolnić zasoby instytucji, które teraz kierowane są na zadania zlecone (budżet obywatelski, inicjatywy lokalne, inne dotacje celowe), badanie/diagnoza potrzeb i zasobów instytucji kultury.

21 punktów

- kultura dla wszystkich – uwzględnienie potrzeb osób z niepełnosprawnością, zaproszenie tych osób do działania, nie tylko do uczestnictwa

20 punktów

- Miejski Program Edukacji Kulturalnej (razem z programem grantowym na działanie włączające placówki oświatowe)

19 punktów

- uczynienie instytucji kultury aktywnymi mecenasami/umożliwienie instytucjom mecenatu

12 punktów

- większa ilość pracowników merytorycznych dających szansę na realizowanie, tworzenie, wymyślanie i składanie projektów przy pozytywnej akceptacji dyrektora

Uczestnicy jednoznacznie wskazali na trzy elementy, które stanowią bazę do bardziej zaawansowanych i kreatywnych działań. Należą do nich – finanse, współpraca i lokalność: zabezpieczenie finansowania instytucji kultury zgodnie z potrzebami i aspiracjami kadry podmiotu i uwzględnieniem oczekiwań społeczności lokalnej; wzmocnienie współpracy lokalnych podmiotów kultury na rzecz zintensyfikowania i rozwinięcia oferowanych usług kulturalnych w mieście; docenienie lokalnych zasobów będących w posiadaniu miejscowych społeczności jako atrakcyjnego pola interwencji dla wydarzeń kulturalnych i realizacji własnych pomysłów, również pod szyldem ESK.

Obecnie zasoby podmiotów kultury i energia pracowników głównie kierowane są na obsługę zadań zleconych (np. budżet obywatelski). To ogranicza, a często uniemożliwia podejmowanie nowych atrakcyjnych i kreatywnych działań kulturalnych w dzielnicach.

Poddano dyskusji kwestię organizowania konkursów czy naborów na obsługę aktywności społeczno-kulturalnej w lokalnych społecznościach w ramach istniejących programów – takich jak katowickie „inicjatywy lokalne” czy „budżet obywatelski”. Nie jest tu mowa tylko o scedowaniu na instytucje kultury w dzielnicach obsługi konkretnej puli środków finansowych na rzecz rozwoju kultury lokalnej (choć w opinii uczestników byłoby to sprawniejsze niż obecnie funkcjonujący model we wspomnianych instrumentach). Reprezentanci instytucji deklarowali, że mogliby inaczej wspierać np. twórców kultury, np. infrastrukturalnie – na co obecnie nie ma czasu, zasobów, ale też systemu, który by to organizował.

O co należy zadbać?

25 punktów

- odpowiedni poziom finansowania pozwalający wdrożyć własne pomysły i inicjatywy
- zwiększenie finansowania
- możliwość dofinansowania projektów instytucji i współtworzenia programu
- należy zadbać o ciągłość udanych inicjatyw i działań
- zwiększenie finansowania kultury bez strachu, że nie zarobimy na działalność/
zmniejszenie biurokracji

24 punkty

- lepsza współpraca miejskich instytucji kultury, jeśli teraz rozpoczniemy ten proces, byłoby dobrze, aby trwał

22 punkty

- świeże, młode spojrzenie/poszerzenie działań/wsparcie specjalistów z dziedzin kultury
- należy zadbać o komunikację między dyrektorami i pracownikami instytucji kultury – znaleźć wspólne pole działań

20 punktów

- jasna i przejrzysta komunikacja między poszczególnymi instytucjami (zadbać o przepływ informacji)/wzajemna wymiana zasobów

19 punktów

- stałe, nie skokowe zaangażowanie w rozwój kultury/twórców kultury

9 punktów

- integracja i sieciowanie instytucji kultury

W opozycji do eventowych i jednorazowych wydarzeń usytuowano inicjatywy, które w opinii realizatorów i odbiorców (frekwencja) są udane, i to ich ciągłość realizacji i długofalowy wymiar powinien zostać zachowany. Jednocześnie trudno było wskazać uczestnikom jaki zakres długofalowości jest pożądanym. Do dyskusji pozostaje też kwestia czym owa „udaność” wydarzeń jest lub czym może być, pomijając jedyny czynnik to określający – frekwencję. Podpowiedzią wydaje się być ewaluacja jako metoda, nawyk instytucjonalny i personalny, która pomocna jest w kształtowaniu oferty i działań z uwzględnieniem zmieniającej się rzeczywistości społecznej czy zmian w praktykach kulturowych odbiorców.

Wyartykułowana została chęć cyklicznego spotykania się przedstawicieli miejskiej kultury instytucjonalnej. Brak jednak platformy, lidera czy energii, która kojarzyłaby te oczekiwania w jeden strumień zadań i działań. To w połączeniu z komunikowanym wypaleniem zawodowym (części uczestników) rysuje obraz raczej negatywnego zjawiska związanego z kondycją emocjonalną i zawodową części pracowników instytucji kultury

w mieście. Dało się wyczuć frustrację związaną z obłożeniem pracą i nadaną jej funkcją jako obsługi zadań zleconych. Pole do niezobowiązującego spotykania się bez formalnego „ucisku” być może stałoby się miejscem wentylowania trudnych emocji kadry kultury oraz przestrzenią do wypracowywania konkretnych stanowisk czy postulatów, które mogłoby zostać skierowane do organizatorów życia kulturalnego w mieście. I co ważne – zdaniem uczestników spotkania – nie chodzi o kolejną „nakładkę” na dotychczas funkcjonujący model działalności instytucji kultury (sporo biurokracji), a raczej na odciążenie od tego typu działań, na rzecz wzmocnienia kreatywnych sposobów współpracy z lokalną społecznością.

Konsultacje z przedstawicielami sosnowieckich instytucji kultury – warsztat

- Spotkanie odbyło się w dniu **7 maja 2023 r.** w siedzibie Miejskiego Klubu im. Jana Kiepury w Sosnowcu. Jego uczestnikami byli reprezentanci sosnowieckich instytucji kultury oraz przedstawicielka Urzędu Miasta.
- Spotkanie badawcze rozpoczęło się od przedstawienia idei wspólnych starań Katowic oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o tytuł ESK 2029. Zgodnie z zapowiedzią proces konsultacji dopiero się rozpoczyna, ale poza warsztatami prowadzonymi przez zewnętrznych ekspertów zespół KMO jest osobiście dostępny do dialogu i konsultacji przez cały okres przygotowywania aplikacji konkursowej.
- Po tym wstępie rozpoczęto właściwy warsztat prowadzony przez Łukasza Dziubę oraz Aleksandra Lysko.

Pierwszym elementem warsztatu było zarysowanie szerszej perspektywy, w której GZM pragnie zidentyfikować zasoby i potencjały środowisk sektorów kultury w 41 miejscowościach wchodzących w skład GZM i podzielonych na 5 podregionów. Proces ten rozpoczyna się przy okazji starań o tytuł ESK 2029, jednak aby był skuteczny, powinien być kontynuowany w przyszłości. Zapowiedzią kontynuacji tego procesu jest zamówione przez Metropolię badanie jakości życia mieszkańców 41 miejscowości GZM celem zbudowania wiedzy o potrzebach, oczekiwaniach, potencjale i możliwościach mieszkańców Metropolii i szeroko rozumianych aktorów kultury w Metropolii. Proces badawczy wraz z efektami badań będzie miał swoje podsumowanie pod koniec 2023 roku – czyli już po złożeniu aplikacji o ESK 2029.

ćwiczenie 1.

W trakcie pierwszego ćwiczenia uczestnicy poproszeni zostali o refleksję dotyczącą **doświadczeń współpracy (projektowej, merytorycznej i formalnej) w wymiarze międzynarodowym.**

pozytywne efekty	negatywne efekty
<ul style="list-style-type: none">• wzmocnienie oferty kulturalnej• wyzwanie budowania świadomego programu instytucji w zderzeniu z lokalnymi odbiorcami• budowanie relacji (prywatne i instytucjonalne)• możliwości wzmocnienia: budżetu, kadr, programów merytorycznych• wymiana kadr instytucjonalnych (m.in. job-shadowing)	<ul style="list-style-type: none">• artysta z zagranicy \neq frekwencja• artysta z zagranicy = wzbogacenie• różnice kulturowe – np. odmienny system pracy• bariera językowa• czynniki polityczne

pozytywne efekty	negatywne efekty
<ul style="list-style-type: none"> • inspiracja • refleksja o tym czym się dysponuje 	

Powyższy katalog odpowiedzi stanowi surowe zestawienie myśli i haseł wypowiedzianych przez uczestników spotkania. Przy tej okazji należy podkreślić, że w trakcie ćwiczenia wiele przywoływanich wspomnień wzbudzało grupową dyskusję, a jej efekty skondensowane są w poniższym podsumowaniu.

1. Uczestnicy wskazali, że program budowany we współpracy ze środowiskami międzynarodowymi to niemal zawsze wzmocnienie merytoryczne, jednak nie jest to równoznaczne z sukcesem komercyjnym/frekwencyjnym/wskaźnikowym. Warto, by obecność zagranicznych artystów/wątków współpracy międzynarodowej wpisywała się w program funkcjonowania instytucji (strategiczny na poziomie instytucji, miasta, podregionu itp.) i korelowała z sytuacją społeczności lokalnej, dla której pracuje instytucja. Ważne – instytucja miejska nie zawsze pracuje dla społeczności miejskiej! W przypadku instytucji takich jak teatr czy galeria sztuki społeczność ta jest bardziej zróżnicowana.
2. Kontakty międzynarodowe mogą się też przekładać na efektywne zarządzanie zasobami w instytucji, w mieście – wskazane zostały zasoby:
 - ludzkie (kontakty nieformalne, niesformalizowane, wysoce efektywne przy organizowaniu wydarzeń, eventów, oferty programowej angażującej osoby z zagranicy)
 - finansowe (nawiązane kontakty pozwalają negocjować bardziej korzystne stawki współpracy finansowej)
 - merytoryczne (możliwość dotarcia do unikatowych osobistości poprzez kontakty nieformalne poznanych osób)
3. W oparciu o współpracę międzynarodową można budować programy wzmocnienia kompetencji pracowników sektora kultury – job shadowing, poznawanie know-how podobnych organizacji z zagranicy. To realne budowanie możliwości rozwoju zawodowego osób indywidualnych, jak i dokonywanie tym sposobem zmian w całej instytucji.
4. Jako istotny negatywny czynnik wskazano różnice kulturowe, m.in. w wymiarze systemu pracy – takie jak np. odmienne normy formalne, merytoryczne, polityczne, często nieprzyswajalne przy założeniu skopiowania ich 1 do 1 do porządku polskiego. Znaczące są też różnice kulturowe w sferze językowej, które mogą przełożyć się na

utrudnienie lub nawet uniemożliwienie współpracy w przypadku braku możliwości sporządzenia/zweryfikowania przejrzystej umowy o współpracy lub braku osoby, która w organizacji jest w stanie porozumieć się (w szerszym kontekście – językowo i kulturowo) z przedstawicielami organizacji międzynarodowych.

5. We współpracy międzynarodowej zauważone zostało też ryzyko nagłego zerwania takiej współpracy w przypadku znaczących zmian politycznych (perspektyw ideowych lub władz) – co powoduje ryzyko braku stabilności programowej w tym obszarze. Takie sytuacje zdarzają się np. w wyniku zmian na poziomie władz poszczególnych samorządów związanych umowami partnerskimi.

ćwiczenie 2.

Uczestnicy zostali zaproszeni do ćwiczenia, które polegało na (początkowo) indywidualnym poszukiwaniu odpowiedzi na następujące pytanie/pytania:

Jaki postulat musi zostać uwzględniony/zrealizowany (1)/o co należy zadbać (2), aby uruchomiony proces aplikowania o ESK 2029 nie został zmarnowany i pozytywnie wpłynął na rozwój GZM szczególnie w kontekście sektora kultury?

Każdy uczestnik miał za zadanie zapisać na dwóch kartkach odpowiedzi na powyższe pytania. Następnie uczestnicy zostali poproszeni o przechadzkę po przestrzeni warsztatowej połączoną z intensywną wymianą zapisanych kartek pomiędzy sobą tak, by dokończyć ich przemieszania, pamiętając o tym, by zawartości wymienianych kartek nie czytać. Na wskazany przez prowadzących sygnał uczestnicy zatrzymywali się, czytali po cichu zawartość otrzymanych kartek i indywidualnie oceniali pomysł widniejący na kartce i w skali od 1 do 5. Następnie przypisywali mu ocenę po zewnętrznej stronie kartki, wg schematu:

- 1 – Nie podoba mi się
- 2 – Może być
- 3 – Mam neutralne stanowisko
- 4 – Całkiem fajne
- 5 – Podoba mi się

Uczestnicy ustawili się w kole i proszeni byli o przekazywanie swoich kartek następnej osobie w prawo, zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Każdorazowo kartki były odczytywane i oceniane. Opisany powyżej cykl powtórzono pięć razy.

Po ostatniej wymianie uczestnicy poproszeni zostali o zsumowanie ocen z kartki, którą trzymali po ostatniej rundzie. Następnie prowadzący odczytywał wartości ocen poczynawszy od najwyższej, tj. 25 jednocześnie prosząc uczestników by zgłaszali się, gdy

na ich kartce pojawi się wyczytana przez niego ocena. Ostatecznie najwyżej ocenione odpowiedzi prezentowały się następująco:

Jaki postulat musi zostać uwzględniony/zrealizowany?

25 punktów

- pusta kartka
- współpraca z instytucjami z zagranicy

23 punkty

- spójna koncepcja i przemyślany program
- kultura niedyskryminująca – dostępna dla każdego
- badania powinny uwzględniać potencjał społeczności szeroko zakrojonej

19 punktów

- pieniądze oraz (...) – kartka z celowo pozostawionym niedopowiedzeniem – dop. autorów raportu

1. Jako priorytetowy postulat, który musi zostać uwzględniony w staraniach o ESK 2029, wskazana została współpraca z międzynarodowymi instytucjami. Tylko poprzez praktyczne działania wzbogacić można ofertę i rozwój kadr organizacji sektora kultury w GZM w taki sposób, by wzmocnić ich ofertę i zabezpieczyć rozwój społeczności lokalnych.
2. Pusta kartka (tzw. „polityka pustej kartki” – dop. autorzy raportu) w obu kategoriach odpowiedzi pojawiła się jako postulat osoby, która w sektorze kultury zatrudniona została bardzo niedawno. Jak wynika z dyskusji – wysoka ocena solidarnie przyznana tej odpowiedzi to z jednej strony narzędzie włączające świeżą pracowniczkę sektora kultury do społeczności uczestniczącej w badaniu. Z drugiej strony dyskusja wskazała też, że jest to wyraz permanentnej potrzeby kontynuowania dialogu – również ze środowiskami do tej pory nieobecnyymi lub mało zaangażowanymi. Kultura to narzędzie włączające i spajające społeczność lokalną i warto utrzymywać tę wartość w staraniach i realizacji ESK 2029. Przy tej okazji warto przywołać też hasło o niedyskryminującej roli kultury, który to postulat pojawił się w drugiej najwyżej ocenianej punktacji – dostępność ta powinna być przestrzegana w obszarze zabezpieczania potrzeb szczególnych mieszkańców GZM.
3. Jako równie ważne postulaty ocenione zostały stworzenie spójnej koncepcji i przejrzystego programu dla ESK 2029 oraz wykorzystywanie badań do identyfikowania potencjału społeczności.

Program i jego priorytety dla ESK 2029 są na dzisiejszy dzień nieczytelne dla odbiorców procesu, więc warto włączać ich w kolejne jego etapy. Niezbędne są też działania promocyjne, które wzmocnią identyfikację tego procesu również poza stolicami podregionów – rozszerzając się na mniejsze miejscowości i całą GZM.

Priorytet badawczy wpisuje się w założenia, z których zrodził się cały proces budowania aplikacji ESK 2029 – warto kontynuować ten kierunek. Eksploracje badawcze należy też wzmocniać działaniami wdrożeniowymi opartymi na tych badaniach – oprócz projektowania odpowiednich narzędzi należy równolegle uczyć środowisko sektora kultury, jak mogą wykorzystywać tę wiedzę na mniejszą skalę – we własnych, lokalnych społecznościach i organizacjach macierzystych.

O co należy zadbać?

25 punktów

- (pusta kartka)

24 punkty

- promocja i uwzględnienie wiedzy o procesie i stworzenie strategii na podstawie badań
- budowanie relacji z międzynarodowymi instytucjami w celu nabycia doświadczeń i pozyskania nowych rozwiązań, pomysłów

20 punktów

- potrzeby wśród wszystkich (nie)zainteresowanych kulturą
- dotarcie z ideą starań o ESK do mieszkańców regionu, wzniesienie entuzjazmu, zaangażowanie NGO-sów, artystów i instytucji pozarządowych

19 punktów

- szkolenia

1. Powyższe obszary, o które należy zadbać, pokrywają się z postulatami, które należy uwzględnić – warto odczytywać te obszary jako narzędzia wdrożenia wartości wskazanych jako kluczowe w poprzednim pytaniu:

- zachowując pole do permanentnego dialogu i badań – zgodnie z „polityką pustej kartki”
- inwestując w relacje (prywatne i instytucjonalne, jak najmniej polityczne) w budowaniu współpracy na poziomie międzynarodowym
- zmierzając do budowy dokumentu(ów) strategicznego(ych) na różnych poziomach (GZM, podregiony, samorzady) – które, korzystając z badań, tworzyłyby fundamenty do działań długofalowych
- inwestując w badania i narzędzia wsparcia sektorów kultury w GZM na równi z promocją idei i wartości, jakie przyświecają ESK 2029 – starania o tytuł i ich efekt (pozytywny czy negatywny) to szansa na ofensywę medialną w zakresie procesów oddolnych opartych na kulturze.

Rekomendacje

1. Wszystkie spotkania badawcze zgromadziły liderów, dla których kultura to narzędzie zmiany społecznej – narzędzie, które swoją funkcją wykracza daleko poza zaspokajanie potrzeb kulturowych i dostarczanie rozrywki.

Kultura pozwala im budować, inicjować, stymulować aktywność społeczną, dbać o jakość życia mieszkańców i poziom społeczeństwa obywatelskiego – to narzędzie długofalowego oddziaływania budującego tożsamość, więzi społeczne, relacje międzyludzkie, wyzwajające wrażliwość.

Warto, by tak rozumiana „kultura” znalazła swój priorytet w aplikacji do ESK 2029, a idąc dalej w kształtującej się polityce kulturalnej GZM.

2. Międzynarodowy wymiar aplikacji ESK 2029 w Metropolii jest wyzwaniem dla niemal całej społeczności, z którą dyskutowano w ramach spotkań badawczych. Jako problematyczne wymieniane były zarówno deficyty w posługiwaniu się językiem obcym (angielskim), który miałby być wykorzystywany przy kontakcie z turystami zagranicznymi, jak i sam międzykulturowy wymiar aplikacji ESK.

Dbając o, możliwie inkluzywny i zrozumiały dla zaangażowanych środowisk, międzynarodowy charakter aplikacji ESK 2029, warto już na wczesnym etapie nawiązać – a później kontynuować – dialog z różnorodnymi środowiskami, które skutecznie i nieskutecznie starały się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. Podmiotami tej relacji mogą być zarówno środowiska starające się o ten tytuł z Polski, jak i zespoły z zagranicy. Organizacja wizyt studyjnych, szkoleń, prezentacji czy prac grupowych z takimi gremiami zwiększy świadomość uczestników tego procesu na temat samej aplikacji i możliwości jej wdrożenia, ale podniesie też ich kompetencje językowe i kulturowe.

Aplikacja o tytuł ESK 2029 daje 6-letnią perspektywę prac nad tym, by ten międzynarodowy i międzykulturowy wymiar działał sprawnie na poziomie Metropolii, podregionów i poszczególnych miejscowości.

3. „Tożsamość metropolitalna”, w percepcji uczestników spotkań, w praktyce nie istnieje. Brak tej tożsamości rozumiany jest poprzez brak skojarzeń i odniesień, w których GZM „oznaczałaby siebie” i wpływałaby na codzienność mieszkańców regionu. Można założyć, że ta tożsamość dopiero się kształtuje. Elementem jej konstruowania może stać się inicjowanie i wdrażanie mechanizmów i narzędzi wzmacniających szeroko rozumiany potencjał kulturotwórczy w GZM.

4. Uruchomiona podczas spotkań dyskusja o ESK 2029 nie opierała się wprost na refleksji o rodzaju możliwych do podjęcia wydarzeń w 2029 roku. Opisanie ich

w 2023 roku wydawało się karkołomne w obliczu zmian, ich skali i tempa, jakie zachodzą we współczesnym świecie. Jednak ta dyskusja unaoczniała dosyć oczywistą a zarazem zaskakującą refleksję. Liczne obszary wymagające interwencji i wsparcia opisane w niniejszym raporcie, klarownie wskazują, że „porządek kultury” najpewniej nie przetrwa w tym formacie, który jest znany zainteresowanemu środowisku w regionie, do 2029 roku. Myślenie o ESK, a szerzej o rozwoju sektora kultury, powinno uwzględniać odchodzenie od narzędzi i systemu aktualnie określających rytm funkcjonowania podmiotów, ludzi i organizacji działających w sferze kultury. Głosy ekspertów zarejestrowane podczas spotkań badawczych wskazują, że należy skupić się na modelowaniu rzeczywistości wspierającej rozwój sektora kultury.

5. Narzędziem do modelowania tej rzeczywistości może być kształtowanie wśród kadr kultury i odbiorców ich działań postawy (prywatnej i zawodowej) nastawionej na świadomy, nieustający rozwój. Podnoszenie kompetencji i ich aktualizowanie w obliczu zmieniających się wyzwań i okoliczności, stanowi ciągły i – wydaje się – niekończący się proces. GZM może zareagować na te oczekiwania opracowaniem narzędzia kompleksowo wspomagającego taki rozwój.
6. Powyższa rekomendacja koresponduje z innym oczekiwaniem przedstawicieli sektora kultury badanej społeczności – konsolidacji, inspiracji i wymiany dobrych praktyk w środowisku kultury w regionie. Poznanie metod pracy, sposobów reagowania na lokalne wyzwania przez narzędzia kultury, doświadczenie różnych kontekstów w pracy z i na rzecz odbiorców oferty kulturalnej – to tylko przykładowe obszary, którymi zainteresowani są badani. Sugeruje się opracowanie założeń i wdrożenie programu wymiany kadr/wizyt studyjnych/mentoringu dla przedstawicieli sektorów kultury w GZM na rzecz wzmocnienia kompetencji, promowania dobrych praktyk, wymiany know-how w prowadzeniu włączających działań opartych na kulturze.
7. A jakie przełożenie tytuł ESK miał np. na Kobiór? To pytanie, które pojawiać się będzie w odniesieniu do każdej mniejszej miejscowości zjednoczonej pod szyldem GZM – szczególnie przy aktualnie postrzeganej przez przedstawicieli środowisk kultury dominującej pozycji Katowic, a w mniejszym stopniu stolic pozostałych podregionów (Gliwice, Tychy, Sosnowiec, Bytom).

Ten system benefitów dla mniejszych miejscowości i ich środowisk powinien zostać wypracowany przy zaangażowaniu i ciągłym dialogu z ich przedstawicielami – podmiotami sektora kultury, biznesu, władz, czy środowisk twórczych i mieszkańców. Taka formuła pozwala wierzyć, że wytworzony model będzie w stanie reagować na bardzo indywidualne właściwości poszczególnych podregionów i ich miejscowości.

Warto już teraz zapoczątkować starania o Stolicę Kultury w podregionach GZM – formułę oddziałującą w całej Metropolii w duchu aplikacji ESK 2029, która już w 2023 roku rozpoczęłaby proces, zakończony rokiem 2029.

8. W każdym z podregionów obecni są liderzy, którzy są w stanie uruchomić i podtrzymać procesy stymulujące integrację na poziomie Metropolii i/lub podregionów na rzecz ESK 2029. Ich silne strony to: sieć kontaktów; wiedza, doświadczenie; przygotowanie merytoryczne, kreatywność.

Należy zatem podjąć wszelkie starania, by system ten mógł się wytworzyć i miał przestrzeń i czas do tego, by zaproponować możliwie dojrzałe narzędzia wsparcia z uwzględnieniem indywidualnych interesów poszczególnych miejscowości, następnie podregionów i ostatecznie – dla Metropolii.

Budowa tego systemu definitywnie może opierać się na liderach uczestniczących w powyższym procesie – ich poziom przygotowania pozwala na wystawienie pozytywnej oceny co do wykorzystania ich potencjału w przyszłości, a prezentowane diagnozy potrzeb i potencjałów były aktualne i wykraczające daleko poza poruszane obszary tematyczne.

Warto też podkreślić, że doświadczenia z różnorodnych miejscowości mają wspólny mianownik – polityka kulturalna na poziomie poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego skutkuje podobnymi problemami, których rozwiązanie na poziomie mikroskali JST wydaje się trudne.

Warto, by mechanizmy budowane przy okazji ESK 2029 na poziomie Metropolii starały się korzystać z innego zestawu narzędzi – jako sprawniejsze sugerowane były rozwiązania inwestujące w stałe, wieloletnie priorytety, budujące sprawczy dialog, przepływ potencjałów oraz mecenat, w zamian za punktowe inwestycje, granty, czy projekty wspierające pojedyncze podmioty i/lub społeczności.

Powyższy proces musi zostać opisany w konkretnych obszarach interwencji: czasokresu (min. 3-letniego), priorytetów programowych oraz budżetu (i sposobu jego przeznaczenia – zbudowanego w konsultacji z powyższymi środowiskami). Jeżeli dialog ze środowiskami kultury nie włączy do obszaru decyzyjności powyższych zagadnień, to nie będzie się różnił od dotychczasowych rozwiązań systemowych, które generują zdiagnozowane w niniejszym dokumencie problemy i deficyty.

9. Metropolia to dziś organizm, który funkcjonuje w sposób bardzo zatowizowany w obszarze kultury – podobnie jak poszczególni twórcy, aktywiści, społecznicy i instytucjonalni działacze w swoich miejscowościach. Brakuje jasno zarysowanej i dedykowanej platformy do współpracy:

- na rzecz różnych gałęzi artystycznych, aktywności twórczych i/lub społecznych po to, by jednoczyć osoby o podobnych zainteresowaniach
- na rzecz budowania przepływów pomiędzy osobami reprezentującymi różnorodne obszary aktywności zawodowej, artystycznej, twórczej, społecznej – by inicjować relacje i przepływy między nimi.

Należy podjąć intensywne starania na rzecz powołania takiej sieci współpracy – ciałem doradczym w tym zakresie może być Rada Konsultacyjna, która w oparciu o zidentyfikowane przez siebie wartości i cele pomogłaby zarysować horyzont programu takiej sieci. Ważne, by jakiegokolwiek wdrożenie tego typu inicjatywy korespondowało z powagą i skalą tego instrumentu.

Oczywiście – już samo spotykane się i zwiększenie świadomości na temat stanu takich sieci jest wartościowe dla ich członków, ale jeśli tego typu integracja ma być działaniem efektywnym, budującym realne zaangażowanie, to musi jasno nazywać zadania, możliwości i obszary interwencji, które przed taką siecią współpracy się zarysowują.

10. Jednym z najsilniej artykułowanych zasobów będących w posiadaniu społeczności, właściwie w każdym podregionie GZM, jest tożsamość kulturowa. Z racji zróżnicowania miejscowości wchodzących w skład GZM także te tożsamości różnią się między sobą. To ponadprzeciętna wartość, która winna być doceniana, wspomagana i – być może – twórczo reinterpretowana. Dbałość o lokalne dziedzictwo ujawniła się w mniejszych miejscowościach oraz dzielnicach miast. Te mikrospołeczności są w posiadaniu materialnej i symbolicznej „waluty”, która może stanowić jeden z filarów narracji w aplikacji do ESK 2029.

11. Na każdym spotkaniu badawczym poruszony został wątek deficytu „osób młodych” – zarówno w obszarze uczestnictwa w ofercie kulturalnej, jak i liderów będących „głosem pokolenia”. Młody lider pojawił się tylko na spotkaniu w Bytomiu.

Deficyt obecności osób młodych (16–25 lat) jako odbiorców oferty kulturalnej oraz osób włączających się w inicjatywy oddolne budujące społeczeństwo obywatelskie nie jest zjawiskiem nowym – ten stan diagnozowany jest w całym kraju od wielu lat w ramach różnych programów badawczo-wdrożeniowych finansowanych z poziomu centralnego, jak np. „Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne (2011–2023) czy „Bardzo Młoda Kultura (2016–2021)”.

W swojej najświeższej odsłonie program „Bardzo Młoda Kultura 2023–2025” jako obszar priorytetowy wskazuje nawet rozwój podmiotowego uczestnictwa młodzieży w kulturze. Na poziomie wdrożenia program nie proponuje jednak konkretnych i sprawdzonych rozwiązań, operatorom programu w każdym z województw pozwala na dowolność w tym zakresie.

Widać więc, że włączanie młodzieży do tego typu działań, i rozwój ich podmiotowości w uczestnictwie w kulturze, to trudne zagadnienie, które nie doczekało się na tym etapie sprawdzonego modelu gotowego do zastosowania. Warto, by zagadnienie to stało się częścią metropolitalnego badania na temat jakości życia i potencjału kulturowego tego obszaru – być może narzędzia interwencji w GZM muszą w tym obszarze być zaprojektowane pod kątem specyfiki Metropolii – jej miejscowości, podregionów i całego jej obszaru.

Odpowiedzi na te wyzwania powinny być jednak eksplorowane w odrębnym, dedykowanym procesie badawczo-wdrożeniowym włączającym do niego osoby młode w sposób celowy.

- 12.** Uczestnicy warsztatów pochodzili w zdecydowanej większości ze stolic podregionów – wyjątkiem były spotkania w Bytomiu oraz w Katowicach, gdzie pojawiła się bardziej liczna reprezentacja osób z różnych miejscowości podregionów. Obszar interwencji ESK 2029 powinien zatem silniej uwzględnić:
 - miejscowości spoza centrum Metropolii (centrum rozumiane jest tu jako Katowice dla całości GZM, ale też stolice poszczególnych podregionów)
 - rozwiązania mające pozytywnie wpływać na włączenie i sprawczość liderów mniej licznie reprezentowanych miejscowości Metropolii
 - budowanie przepływów pomiędzy liderami poszczególnych podregionów, by zniwelować różnice w dostępie do systemów wsparcia inicjatyw oddolnych opartych na kulturze i zainspirować do nowych, twórczych aktywności.
- 13.** Brak sprawnego i efektywnego systemu czy platformy kojarzenia potencjałów sektora kultury i biznesu. Świadomość korzyści dla obu stron takiego partnerstwa publiczno-prywatnego została wyartykułowana przez uczestników podczas spotkań. Nie padły jednak konkretne propozycje produktów czy narzędzi, a i autorzy niniejszego opracowania nie posiadają kompetencji do rekomendowania rozwiązań w tym zakresie. Pozostaje zatem przywołać to wyzwanie i liczyć, że bardziej specjalizujące się w tym obszarze gremia będą w stanie dać podpowiedzi i rekomendacje, jak scalać sektor publiczny i prywatny dla podejmowania wspólnych inicjatyw.
- 14.** Wiedza to nie wszystko – jak z niej korzystać? Dialog z ekspertami w trakcie spotkań badawczych wskazał, że praca z wiedzą zgromadzoną w trakcie badań to bardzo szczególna kategoria kompetencji, którą warto pogłębiać wśród aktorów sektora kultury.

Budowanie lokalnych programów rozwojowych o różnej perspektywie czasowej, budowanie narzędzi wdrożeniowych opartych na wiedzy, kontynuowanie procesów

badawczych we własnym zakresie to tylko niektóre obszary, które wskazane zostały jako priorytetowe.

Głos ten warto brać pod uwagę szczególnie w kontekście doświadczeń katowickich instytucji, których przedstawiciele mają pośrednie i bezpośrednie doświadczenia z procesem aplikacji o tytuł ESK.

- 15.** Doświadczenia opisywane przez uczestników spotkań badawczych wskazują, że można się spodziewać pozytywnych efektów aplikacji o tytuł ESK, nawet jeśli starania te nie zakończą się zdobyciem tytułu dla GZM. Model katowicki postrzegany jest przez badane środowisko jako przykład, który zainicjował szereg pozytywnych zmian w obszarze funkcjonowania miasta.
- 16.** Narzędzia wspierające rozwój GZM w obszarze sektora kultury, które mają być inspirowane staraniami o tytuł ESK, powinny wykraczać poza funkcjonujące już narzędzia obecne na różnych poziomach polityk publicznych. Nowy model myślenia o narzędziach wsparcia powinien uwzględniać postulaty środowiska takie jak m.in.:
 - ograniczenie biurokracji;
 - dążenie do modelu mecenatu, a nie udzielania grantu;
 - stabilność priorytetów programowych/ideowych udzielanego wsparcia (przynajmniej kilkuletnia);
 - kontynuowanie dialogu środowiskowego na rzecz ewaluacji całego procesu.
- 17.** Ważnym postulatem z działań badawczych zrealizowanych w powyższym procesie jest uwzględnienie głosu osób ze szczególnymi potrzebami – zarówno poprzez włączenie ich przedstawicieli do dalszych badań, jak i uwzględniając ich interesy w programowaniu priorytetów aplikacji ESK 2029, a ostatecznie już konkretnych pomysłów, które projektowane będą w przyszłości. Kultura, zdaniem uczestników procesu badawczego, ma być narzędziem włączającym – a brak obecności osób ze szczególnymi potrzebami w przestrzeni publicznej był często zauważany.

Dodatkowym obszarem tego zagadnienia jest fakt, że zapewnienie dostępności oferty dla wszystkich grup osób ze szczególnymi potrzebami to wyzwanie – m.in. merytoryczne, formalne, finansowe – za którym powinno stać ciągłe podnoszenie kompetencji i rozwijanie wiedzy.

załącznik 1.

List otwarty Forum Ludzi Kultury w Gliwicach

Gliwice, 15.07.2022 r.

14.06.2022 r. odbyło się spotkanie Forum Ludzi Kultury w Gliwicach, w którym uczestniczyło około 50 osób reprezentujących prawie 40 organizacji kulturalnych oraz twórcy indywidualni działający w Gliwicach. Obecni byli przedstawiciele różnych muz, organizujący w mieście od lat ważne wydarzenia artystyczne, ale także osoby, które w gliwickiej kulturze pojawiły się niedawno. Wszyscy zgromadzeni przedstawili się pozostałym uczestnikom spotkania, a późniejsza dyskusja przebiegła w konstruktywnej atmosferze wzajemnej uwagi.

Podczas dyskusji zidentyfikowane zostały potrzeby i problemy, które przedstawiamy w niniejszym liście, kierując jego treść do osób, które nie były na spotkaniu z zaproszeniem do włączenia się do działań na rzecz kultury w mieście, a także do prezydenta miasta Gliwice oraz dyrektora CK Victoria z prośbą o podjęcie REALNEGO dialogu z tworzącym się Forum Ludzi Kultury.

Najważniejszym przesłaniem spotkania jest, aby głos środowiska organizatorów i animatorów kultury (instytucjonalnych, prywatnych i społecznych) był faktycznie słyszany w Urzędzie Miejskim i brany pod uwagę w zarządzaniu miastem w tej dziedzinie oraz w ogólnej strategii rozwoju miasta. Do tej pory ważne decyzje podejmowane przez władze miasta (np. likwidacja niezbędnie potrzebnych i od lat dobrze się sprawdzających do wychowania w kulturze i przygotowania do odbioru kultury placówek: Teatru Muzycznego, sali wystawowej BWA, Młodzieżowego Domu Kultury, Miejskiego Ośrodka Kultury czy przekształcenie Klubu Perełka w filię Centrum Organizacji Pozarządowych) były podejmowane bez porozumienia z tym środowiskiem (oraz z pracownikami tych instytucji), a nawet wbrew niemu.

Wiele pytań rodzi finansowanie kultury w Gliwicach: W BIP-ie brak strategii funkcjonowania instytucji kultury z jasnym budżetem, w szczególności CK Victoria. Nikt nie wie, jak będzie się rozwijała kultura w Gliwicach, a to by było kluczowe dla jej uspołecznienia. Dlatego oczekujemy publicznego określenia, w jakim trybie można ubiegać się o środki, w jakiej formie, jakie będą kryteria oceny, jaki będzie skład gremium oceniającego wnioski. Decyzje w tych sprawach muszą być podejmowane i ogłaszane publicznie według zasad zawczasu ustalonych ze środowiskiem twórców/organizatorów. Imprezy kulturalne oraz instytucje o uznanej tradycji i dorobku powinny mieć corocznie zapewnione określone środki na działalność, bez konieczności ubiegania się o nie za każdym razem od nowa, co grozi przerwaniem kontynuacji uznanych, ważnych cyklicznych wydarzeń, na trwałe wpisanych w krajobraz kulturowy miasta.

Kolejna sprawa to możliwość używania zasobów miejskich przez wszystkich niezależnych twórców i organizatorów na zasadach preferencyjnych, a nie wyłącznie komercyjnych. Dotyczy to szczególnie słupów i tablic ogłoszeniowych oraz innych form promocji, a także dostępności sal koncertowych lub wystawienniczych (np. Teatr Miejski, Arena i inne).

W Gliwicach funkcjonują szkoły muzyczne, plastyczne, teatralne, taneczne i baletowa – niektóre z nich są prywatne, niemniej jednak tworzą kulturę w mieście i zasługują na profesjonalny miejski protektorat oraz prezentację dokonań w przestrzeniach miejskich. Gliwice posiadają niezwykle potencjał tworzony przez lokalnie działających artystów i organizatorów kultury, bardzo często niewspieranych przez miasto nawet na poziomie promocji. W obecnych czasach trudno żyć bez „słupa ogłoszeniowego online”, który byłby łatwy w użyciu zarówno dla twórców, jak i dla odbiorców (strona kultura.gliwice.eu nie spełnia tych wymagań i nie jest dostatecznie promowana). Przypominamy, że w minionych latach wydawany był w mieście bardzo wartościowy Gliwicki Informator Kulturalny i warto byłoby wrócić do tej „papierowej” formy promocji kultury. Konieczne jest również zadbanie o centralną koordynację kalendarza imprez, ponieważ bardzo często wydarzenia, również te finansowane z budżetu miasta, odbywają się w tych samych terminach, co wyklucza uczestnictwo w nich.

Docelowo potrzebna jest miastu aktualna baza danych zawierająca informacje o wszystkich związanych z Gliwicami twórcach, artystach i organizatorach kultury, a także o działających w mieście stowarzyszeniach kulturalnych i organizacjach, klubach, galeriach współtworzących oblicze kulturalne miasta. Jednak baza ta, jeżeli nie zostanie poparta strategicznymi, nieustannymi działaniami na rzecz integracji i animacji środowiska kulturalnego pozostanie martwym bytem.

Jednym z najmocniej podkreślanych tematów podczas spotkania Forum Ludzi Kultury była konieczność zintensyfikowania aktywności kulturalnej poza dzielnicą centralną miasta (szczególnie w dzielnicach o gęstym zaludnieniu). Ograniczając aktywności związane z kulturą do centrum, odcinamy od dostępu do niej osoby mniej zamożne z dzielnic peryferyjnych, które nie zawsze pozwolić mogą sobie na uczestniczenie w kulturze w różnych lokalizacjach i ponoszenia związanych z tym kosztów.

Forum Ludzi Kultury w Gliwicach zamierza zebrać się ponownie we wrześniu. Liczymy na to, że na kolejnym spotkaniu oprócz dyrektora CK Victoria pojawią się przedstawiciele innych miejskich instytucji kultury oraz samorządu miasta. Do grona uczestników Forum zapraszamy twórców kultury, animatorów... – wszystkich tych, którzy czują się związani z gliwicką kulturą.

sygnatariusze listu otwartego:

- **Justyna Dziurma**, Współzałożycielka Akademickiego Zespołu Muzycznego Politechniki Śląskiej i Chóru Mieszanego Klaster, prezeska Fundacji Chórtownia
- **Małgorzata Nowotnik**, Fundacja Przyjaciół Młodzieżowego Domu Kultury w Gliwicach
- **Aleksander Smoliński**, Młodzieżowy Dom Kultury w Gliwicach, animator kultury, pedagog, społecznik, twórca, projektant; teatr i sztuki plastyczne; m.in. Teatr Magazyn, Stara Kotłownia, Pracownia Grafiki Mansarda, Galeria Emdek i inne
- **Bartosz Łapszyński**, Stowarzyszenie Cała Naprzód, Niepełnosprawni – pełnosprawni w zabawie! Prywaciarze, Czarno widzimy tylko płyty!
- **Lesław Nowara**, Poeta, aforysta, felietonista, recenzent literacki. Od 2014 roku wiceprezes Oddziału Śląskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich z siedzibą w Katowicach.
- **Anna „Paskuda” Pasek**, Fundacja Inicjatyw Artystyczno-Turystycznych „PaskudoFonia”
- **Janusz „Swosza” Swoszowski**, Muzyk znany jako Swosza/Założyciel nieformalnej grupy twórców pod nazwą „Winnica pod Gliwicami”/Prezes „Fundacji Winnica pod Gliwicami”/Organizator koncertów/Promotor twórców piosenki autorskiej
- **Dominika Płonka**, Fundacja Singart
- **Jerzy Grycz**, grafik
- **Witek Zawadzki**, Stowarzyszenie Międzynarodowy Festiwal Dni Muzyki Organowej
- **Justyna Wydra**, Pisarka, członkini Klubu Książki Kobiecej z Gliwic, członkini inicjatywy Gliwice dla Schabika
- **Anna Olszańska**, Związek Ormian w Polsce im. Ks. Abpa Józefa Teodorowicza, organizatorka Dni Kultury Ormiańskiej w Gliwicach
- **Magdalena Krzakiewicz-Rospond**, Członek Zarządu koła Aktywni Platformy Obywatelskiej Gliwice
- **Dagmara Dorda**, członkini Stowarzyszenia Wokalistów MIX
- **Piotr Oczkowski**, Stowarzyszenie Klub Inicjatyw Kulturalnych, Gliwicki Festiwal Bachowski
- artysta plastyk **Anna Zawisza-Kubicka**, Prezes Związku Polskich Artystów Plastyków w Gliwicach
- **Eva Aksamit**, Muzyk, wokalistka VELVETEVE
- **Naira Ayvazyan**, Założycielka Teatru Muzycznego Orpheum w Gliwicach
- **Małgorzata Szandała**, artystka, wykładowczyni w ASP w Katowicach
- **Jan Strządała**, poeta, wiceprezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Warszawie, członek ZAiKS-u
- **Grażyna Miczka**, manager, producent
- **Katarzyna Opielka**, Fundacja Różnorodności i Równości Kontrasty
- **Jan Baytel**, Fundacja Wspierania Młodych Talentów Muzycznych „Młodzi Muzycy”
- **Andrzej Marczyk**, fotograf
- **Katarzyna Hajok-Bierkowska**, Artystka, pedagog, założycielka Pracowni Działań Artystycznych i Projektowych
- **Wojciech Różak**, Stowarzyszenie Międzynarodowy Festiwal Dni Muzyki Organowej Gliwice
- **Maciej Łyczko**, Akademicki Teatr Remont Politechniki Śląskiej - zastępca kierownika
- **Monika Szendzielorz**, Akademicki Teatr Remont
- **Weronika Psiuk-Czerepak**, aktorka, Akademicki Teatr Remont, Gliwicki Teatr Edukacji AnoGramy
- **Grzegorz Czerepak**, aktor, Akademicki Teatr Remont, Gliwicki Teatr Edukacji AnoGramy
- **Iwona Kopeć**, Orkiestra Akademickiego Zespołu Muzycznego Politechniki Śląskiej
- **Wojtek Nurek**, felietonista, fotograf, filmowiec, wielbiciel kultury
- **Małgorzata Tkacz-Janik**, dr n.hum, nauczycielka, edukatorka, specjalistka ds. dziedzictwa niematerialnego, pasjonatka historii kobiet i zielonych rozwiązań politycznych, Klub Książki Kobiecej
- **Dominika Skoczylas**, Muzyk

- **Seweryn Botor**, Społecznik
- **Katarzyna Dudek**, Prezes Akademickiego Zespołu Muzycznego Politechniki Śląskiej
- **Michał Czachowski**, Gitarzysta flamenco, producent muzyczny, wydawca, publicysta
- **Sara Kosińska**, zespół szantowy Aqua Marina
- **Joanna Czupryniak**, Miso, wytwory, działalność artystyczna
- **Andrzej Szymański**, Muzyk, animator kultury, członek Stowarzyszenia Ludzie Lasu
- **Bartłomiej Kozłowski**, Kurator sztuki, animator kultury. Stowarzyszenie Cała Naprzód, Stowarzyszenie Melina
- **prof. Krystyna Krzyżanowska-Łoboda**, Współzałożycielka i dyrygentka AZM Politechniki Śląskiej, dyrygentka Chóru Katedry w Gliwicach, wykładowczyni Akademii Muzycznej w Katowicach i chórmistrzyni Chóru Opery Śląskiej
- **Danuta Glińska**, aktorka, konferansjerka
- **Jolanta Zygmunt-Więzik**, fotografka, stowarzyszenie Zdrowe Miasto
- **Lidia Sowa**, DALI Pracownia Artystyczna
- **Blanka Czekalska**, Działalność artystyczna, fotografia, grafika, publicystyka (FOTO podróże BPE)